

zeruko
ARGIA

1976-Urria-17 - XXVI garren urtea 708 zenbakia

nafarrek
nafarroaz

EUSKAL HERRIA

**ez da
ostikoka
tratatzekoa**





**LURRAREN EMAITZAK!
LURRAREN OSASUNA!**

Euskal Herria ez da ostikoka tratatzekoa

non zer

ZAPALTAILEKIN PAKTUGINTZAN ALA HERRIAREKIN IRAULTZAN?	3
EUSKAL UNIBERTSITATEA ETA EUSKAL HERRIKO UNIBERTSITATEA	12
BAZTERRAK TXIKITZEN	16-22
NAFARRAK NAFARROAZ	25

Euskal Herriak ez du herri bezala beste herririk inoiz zapaldu. Halere ostikoka erasotzen zaio. Inguruko herriak ostikoka tratatzen dute aspaldidanik. Euskal herriko odol isurtzeak sustrai zaharrak ditu. Baina Hego Euskal Herrira eta azkeneko berrogei urteotara mugatuko dugu kondaira.

Orain dela berrogei urte gisako erantzun bat antolatu nahi izan zen. Euskal Herriaren nortasuna, kultura, hizkuntza, ekonomia, legeria eta abar babestuko zituen antolamendu politikoa eratu nahirik ari ziren. Madrilgo Gobernuarekin elkarriketan ziharduten. Baina askatasunik, demokraziarik, herri desberdinen autonomiarik onartzen ez zuen jendeak, harmaz eta iskiluz herria menderatu eta txikitu egin zuen. Euskal kutsua zuen guztia debekatua eta suntsitua izan zen. Irabazleen alde nabarmentzen ez zen guztia espetxeratu, atzerriratu edo hila. Herria zuzpertz denean, zenbait gauzatan gogo txarrez bederen, amore eman behar izan du Gobernuak. Baina, funtsean, lehengo egoera hartan bertan bizi gara.

Hizketarako biderik ez zuen Herri honetan, borrokari harmatuak sortu ziren. Arrazoiz ezin menderatu den Euskal Herria, harmaz menderatzen da. Indarrez zapaltzen den herri hori, indarrez baka-rrik aska daitekeela uste izan du talde batek. Euskal Herriari, eskatzen duena, indarrez ukatzen zaion bitartean, talde harmatu honi arrazoi ematen zaio. Egiatzko askatasunak, egiatzko demokraziak eta egiatzko berdintasunak bakarrik kentzen ditu gerra-bide guztiak.

Orain berrogei urte hasi zuten bake-bide eta konpon-bide hari, ekin behar diogu. Gerrak ez zuen ezer konpondu. Berrogei urtetako diktadurak ez du ezer konpondu. Orduan pilpil zeuden arazoak haunditu eta larritu egin dira: hirigintza aldebes bat egin da, hiba-kiak kirastuta daude, oiha-kiak soilduta, egurtsa kutsatuta, industria atzeratuta, hemengo ezin egin den jendolde-ki herria desorekatuta, euskaltasuna hiltzorian jarrita, klase desberdinak leze haundiz sakabanatuta...

Hori guztia dago konpontzeko orain. Eta hori konpontzeko borroka harmatua beharrezkoa dela uste duen taldeak ematen dituen buruhausteak, arindu egin behar dira gainera. Hori ez da herria militarizatuz konponduko. Hori ez da gerrileroak kalera botatzuz konponduko. Herria izutuz eta ostikoka tratatuz, herri hori harmatzeko bideak jartzen ditugu. Zor zaiguna eta indarrez ukatzen zaiguna emana-ki bakarrik bakeatuko da Euskal Herria.●

zeruko ARGIA

Lehendakari:
Kaletano Ezeiza.

Buruzagi:
M. Aizaga, D. Unanue, Elixabete Garmendia.

Zuzendari:
Gorka Reizabal.

Zuzendari-ordeko:
Pilar Iparraguirre, Mariano Ferrer,
Miren Jone Azurza.

Berri-emale orokorrak
L. A. Aranberri "Amatño", Gexan Lantzeri, Mikel Bujanda, Herrialde, Estepan Aldamiz-etxebarria.

Idazleak:

Alkiza, Arostegi, Amunsa, Ansola, I. Bujanda, Bakaikoa, Larresoro, Lete, Lertxundi, Lizarralde, Karlos Santamaría, Martín Ugalde, Mikel Ugalde, Joxe Azurmendi...

Herrietako berri-emaleak:

Odile Kruzeta (Eibar), I. Baraizarra (Markina), Axari (Idiazabal), Idiakez (Deva), Alix Trueba (Karrantza), Etxezukoak (Herrera), Sistiaganeko Pello (Lezo), M. Izeta (Baztan), Mendilaga (Arrasate), Ertxin-Harri (Zestoa), Murumendi (Beasain), Katzurri (Durango), Barrenetxea (Oizartun), Anatsan (Azpeitia), Iñalurreta (Pasai Donibane), Uria (Hernani), Giro (Zaldibia), Mahasti (Errenteria), Metal-Isturri (Lazkao), Azpiroz (Berastegi).

Marraskilariak: Antton Olariaga.

Argazkilaria: Arturo Delgado Loubet

Fotolitoak: Ernio S. L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko Kaputxinoak.
Burlada, Kale Nagusia, 50-1.
Donostia, Okendo 22
Telf.: 41-95-88.

Moldiztegia eta Idazkola:
"Gráficas Semi"

Plaza Lasala, 3
Donostia
D. L.: 80-1963

HARPIDA SARIA:

Barruan	600	ptz.
Korreo batasuneko herrietan	700	ptz.
Atzerrietako beste herrietan	1100	ptz.
Airez	1700	ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	25	ptz.

TXILLARDEGIRI

Kaixo lagunak:

705. alean Txillardegiri handiari eginiko elkarrizketa bat dakartzue. Neure eritzi batzu agertu nahi nituzke horrezaz.

Txillardegiri ezagutzen dut eta, zerbaiten "aurka" jardun ohi duen multzo handiaren elementu oso berezigarri bat dela deritzat. Honen froga argiena dira, beti antzekoak direla, bere artikuluko "politiko" gehienak. Pena bat da horrela, behin eta berriro, kontraesanetan erortzea eta gauzak berak direla uste duen, edo zer izan daitezen nahi duen, erara ikusiaz, gauza horik diren bezala ikusteko gai ez izateraino itsutzea.

Elkarrizketa horretan agertzen diran kontraesan guztiak hemen agertzea komeni litzateke; hala ere, batzu aipatuko ditut.

Antimarkstatzat jotzen du bere burua (ez zen horren beharrik). (Marxista ez naizela esan nahi dut aurrez). Eta azken erantzunean, KASEkin harremanetan jartzeko posibilitatea dakusala dio; KASEn berak markstatzat jotzen dituen, edo nork beren buruak markstatzat aitortzen dituzten taldeak biltzen dira. Oso zaila da hori antimarkista batentzat, askotan esan duen bezala, marxista bat euskal abertzale izatea ezinezkoa bada batez ere.

Dioenez, ez Felipeekin eta ez marxistekin, bat ez egoteagatik utzi zuen ETA. Hor dago hori, ea jendeak ongi ikusten duen! ETA Felipe eta marxisten bilduma bat balitz bezala. ETAREN kondaira ezaguna zait, eta hortaz idatzi duen orok dioenez, herriak garaiz eta bizkor berezi zituen Felipek eta ETAKoak. Baina garai haiek ETA markstatzat jotzeak, Txillardegiren aldetik borondate txarra dager.

ETA haren sozialismorantzko hasapenak ez zirela "sozial demokrata" baten gogoko pentsatzea zuzenagoa da, eta honek agertzen du argi eta garbi "sozial demokrazia" horren izaera. Sozial demokrazia horren eredu europarrak ez dute Ford-ekin batu eta Italia boikoteatzeko batere eragozpenik ukan. "Bere" sozial demokrazia ulertzerakoan matizatu beharra badago, zergatik ez du berak ere hori bera egiten (eta egitea ez onartzen) beste en joera politikoak aztertzeko mementuan? Gertakizunetara zuzentzen da bera eta, gertakizunek aldarrikatzen dutenez, ezarri den edozein tokitan burgesiaren interesak zaintzen edo defendatzen ditu sozial demokraziak. Marxismoak (eta Stalin eta Errusiarekin berdineratzen du, mugatuaz eta nahasmendua sorteziaz) ez duela esenplu oso onik eman esan du. Arrazoiak ematen diot hein batetan, baina ager biezat Mao edo Fidelek egin dituztenetik milatetik bat egin duen sozial demokrata bat (bat bakarrik). (Biak marxista abertzaleak, ulertezina, eh, Txillardegiri?). Eta ni marxista ez naizela diot berriro, baina ere iritziz, egoera ofiziala aldatu zaien jakintsu sasi latinale askok baino

gehiago eman dio Euskal Herriari euskal marxista anitzek (Perturrek adibidez).

Berak dioen bezala, bera ezik, ETA da aldatu dena. Ez dut uste hori ETarentzat makurgarri denik, eta bai hain ezkutuki aldakaitz agertzen denareztat. Honelako aitortpen eta analisi hain zuzenak eskergarriak dira.

Eta berak Frente Abertzale izendatzen duen nahaspilo hori, zer da? Zeren eta talde politiko eta harmatuak batean biltzea beti kritikatu izan badu, nolaz proposa dezake bi ETAK bilduko dituen fronte bat?

Baina izenik ere ez duena zera da: ETA(pm)z mintzatzerakoan agertzen duen ez jakintasun ikaragarri (hara zer bategotasun bitxia, Garaiak agertzen duen ez jakintasuna bera!). ETA (pm)k ez du inoiz, langile eta euskaldun bezala defendatuaz euskal langileen ordezkari izenean den alderdi politiko bihurtzeko asmorik agertu. Alderdi hori eraiki dedin lagunduko luke ETAK. Baina, ETA ez litzateke erakunde politiko-militar bezala deuseztatuko. Eta, ene iritziz, hori ez da "miliei" arrazoiak ematea. Eta bestela aski du, nik bezala, 74. az gero bi erakundek argitaratu dituzten dokumentuak irakurtzea, erraz ikusiko baititu analisisan eta burrukaren ikusmoldean (pentsamoldean) biak dituzten desberdintasunak.

Eta, LAIA eta ETA(pm)koak oso hurbiletik ari direla... Mesedez, nola izan daiteke hain motza politika mailan? Horregatik gertatu ote da KASEn alternatiba LAIAk ez izenpetzea? Horregatik boikoteatu ote ditu LAIAk ETA(pm)koen ia inizatiba denak? Horregatik ahalegindu ote da LAIA bere Sugarra bigarrena oso osoan ETA(pm) kritikatzeko? Eta ongi zekien Txillardegik; edo eta zekiela uste zuen behintzat erakundearen ikusmolde ideologiko desberdinetaz Enbatan idazlan sail bat agertu zituenean.

Azkenik; dakusadenez, Txillardegiri ez da ezertxo ere aldatu. Entzuleak bakarrik dira desberdinak. Noiz arte jarraituko ote du besteak, eta ETA(pm) batipat, kritikatzeko (oinarririk gabe, noski) lehenik bere burua argitu gabe?

Bakoitza bere lanari lot bekio.

JOSEBA ANDONI MUJICA ARREGI



EGIA

Egia hauzoko bizi lagun bat naiz. Lerro hauk nere harridura eta haserrea adierazteko idatzi ditut. Zertaz? Irailaren 30ean izan zen azpi-joko politikoaz. Azpi-joko honek, Egia-Atotxako hauzo elkartearen batzarre bat txikitu zuen.

Gure hauzoko gazteria zoragarria da eta argi eta garbi erakutsi digu azken urte hauetan bere lanerako gogoia eta ardura. Honetxegatik sinistezina iruditu zait batzuek (hauzo elkarte jende mordoska batek gazteei hautamena ukatzaa, hauzo-elkartea eramateko programa desberdina delako; honetarako erabili duten aitz-

kia, gazte jende hau ondu gabekoa dela esatea izan da.

Hautatzeko ondu gabe eta lan egiteko ez? Nola uler dezakegu horrelako gauza?

Ez naiz gehiago luzatuko; eta hemendik dei egiten dizuet gazteriarri laguntzeko, gure hauzoko gazteria, gure etorkizuna!

Egiatar batek



Z. ARGIAren oharra: Santos Zinkunegik era gordin samarrean salatu zuen P.N.V.ren jokabidea. Halere **IRAKURLEA MINTZO** sailean toki eman genion, irakurlearen iritzientzat ere behar bait du aldizkari batek lekua.

Geroztik izenpeturik heldu diren iritzi guztiak agertu ditugu, nahiz eta zenbaitetik era gordin samarrean erantzun. Eraraz, isekaz eta izenpetu gabeko gutunik ere iritsi zaigula esan behar dugu.

Besteren iritzi batekin honela sumintzeko eskubiderik ez dagoela uste dugu. Dena den azkeneko honekin bukatzen dugu Santos Zinkunegiren iritzia erantzunean.



SANTOS ZINKUNEGIRI

Uste dot euskalduna izango zarela, ze euskeraz egin dozu karta hori.

P.N.V.ren aurka zure antzeko asko dabil-tza aspaldi hontan, kritika zikenkeriak egiten, baiña zureak tolerantzi guztian goitik dago.

P.N.V. sakonetik ezagutzen dot eta beran afiliaduak gehienak langilleak dira eta denak **ABERTZALEAK** behetik goraiño, zugarik dardatzen dodana. Ziur nago **ESPAÑOLISTAKIN** lagun aundia izango zarela ze honen taktika berdiña zurea da.

MIKEL ABAUNZA
BILBAO.



ADISKIDE MAITE:

Gure "ZERKO ARGIA" gaz oso pozik gaude. Jarrai beza gure herri maite honen saminak argitaratzen lo daudenak itzartu daitezcan.

Zure benetako adiskide

B.E.



Z. ARGIAren OHARRAK: Hemendik aurrera etor daitezkeen karta eta eskutitzak honoko baldintzok betez gero izanen dira argitatuak sail honetan: Izen-abizenak garbi jartzea; gehienez folio batetakoak izatea makinaz eta Euskaraz idatzirik etortzea. Besterik ezean zuen zai gaude.



Txillardegiren mintzaira bortitza ezagutu arren, "Ereinaro eta uzta-ro" izena duen artikulua sumindu egin nau: idazlan honek dioenez, gaur "utopia" eta "maximalisma" defenditzen dugunok "zozoak", "eroak", "ergel hutsak" eta (batek jakin) "etsaiaren jokoa" egin genezakeen maltzurak gara. Eta, irakurleei jakin arazteko, independentzia eta iraultza sozialista gaurko helburutzat erabiltzen ditugunok gara holako "maximalistak"... Berehala, aipatuko gainerakokeriei erantzuna emateko gogoia etorri zait, "utopia" hau defendatzeko eta, batez ere, erreformisten jokua arbuiatzeko.

Hego Euskal Herrian bi aldakuntza gertatzen ari dira gaur'sistema menperatzaileari dagokiona bat eta herriari dagokiona bigarrena. Espainol kapitalismak aldakuntza sasidemokratika bat behar du, bai arrazoin ekonomikengatik bai arrazoin politikengatik: kapitalisma hau aurrera jarrai ahal dadin, sozialdemokraten eta liberalen laguntza bilatzen ari da. Espainia "europea" hontaz interesatuak daude estatuko burgesgo guztiak, nahiz oligarkika ez dena, nahiz espainola nahiz katalana nahiz euskalduna. Eta burgesgoari esker, ongi bizi diren (edo biziko diren) burges ttipi teknokratikoak ere bai, abiatu dira erreformismoaren bidetik. Atal guzti hauen jokabidea argia da: gaurko abagaduen alferra bilakatu den faxismaren zama baztertzeko, herriaren kemenaz baliatzea. Baina, une berean, herri honek egin dezakeen iraultza mugarazi eta gelditu nahi dute, behin eta betirako.

Askatasunarekiko eta etorkizunarekiko burgesgo oligarkikak eskaintako zirriztu erreformistatik irrist egiten ari da gure euskaldun burges eta burges ttipi asko: gehiago ez bait dute nahi! Burgesgo oligarkikarekin pakto baten bila dabilzanek ez diote burgesgoari (eta,

batez ere, burges sistema defendatzen duen armadari) bildurrik egin nahi: horregatik, paktotan ibiltzeko proposatzen dituzten oinarriak ongi pentsaturik daude, eta herria mugatzerakoan burgesgoak onartu ditzakeenak dira.

Hona hemen, nere ustez, "programa minimoari" dagokion esan-nahia, jokabide honi dijoakion klasearen funtsa.

Ostera, iraultzaileek herriaren ekintzari begiratu behar diote eta herriaren kontzientzia politikaren arabera haien politika antolatu. Gaur, Hego Euskal Herrian, herriak iraultzagintzan dihardu: inoiz baino ozenkiago eskatzen ari da independentzia eta sozialismoa, inoiz baino ugariago ikusten dira kaleetan eta lantegietan iraultzaileak. Azken urte hauetan, krisis ekonomika, euskaldun iratzarpena eta langile ekintzaren hedetzea denak aurrera bultzatu dira: euskaldun langileek haien gataska politikak zuzentzen ikasi dute eta, bistan da, iraultzaile bide zabaletik abiatu dira. Langileriak, gazteriak, herriak, egunero eta denetan, independentzia eta sozial iraultza eskatzen dituzte: ...gorrak izango ote gure erreformistak? Ez dut uste: iraultzaren bildurrez, programa minimoen kateak jarri nahi dizkiote herriari.

Gaur, herrikoi izan daitekeen programa bakarra iraultzailea izan behar da; eta, herrikoia izanez gero, guztiz "errealista". Programa honek, nahiz eta gauza batzuetan puntu minimo batzu onartu, independentzia eta sozial iraultza aipatzen eta oinarritzen dituen politika bat finkatu behar du. Zeren, hizkuntzari buruz Txillardegi berak dioenez, "beste gauzetan bezela, politikan ere, BIDEAK markatzen du, eta baldintzen, helburua!" Gu hortan ari gara.●

ZAPALTZAILEEKIN PAKTUGINTZA ALA HERRIAREKIN IRAULTZAN?

LOPEZ ADAN "BELTZA"

Sozialismo bat, ez bi eta hiru

Euskal sozialismoak ezin du buru hartu masa organizazio batetan. Urte hartu masa organizazio batetan. Urte pare bat pasa zaigu, aurreko bolada guzia kontatu gabe, masa organizazio bedetkatu hori sortzekotan. Eta, baten orde, dozena erdi inguru dadukagu: EHAS, ESB, LAIA, LAK, LAB, eta abar, eta oraindik sortzeko omen direnak, edo sortu berri berriak (EEE, EKAB), etc. Denak "masa organizazioak". Eta Eibarko Sozialistak, eta Nafar sozialistak, eta Sozialismo aldeko kristauak, eta abar, eta abar.

Hainbeste "masa organizazio" Euskal Herrian ez da absurdu bakoarrik. Euskal sozialismoaren suizidio garbia da.

Organizazio bat

Euskal sozialismoak ez du ikasi oraindik, momentu honetan sortu beharrezkoa ORGANIZAZIOA dela.

Euskal sozialismoak bere alternatiba eskaini behar du. Horregatik, MOMENTU HONETAN problema inportantea ez da filosofiaak eta teoriak egiten aritzea. Diferentziak xehe-xehe argitzea. Mugak ondo mugatzea. Momentu honetako problema larria organizazioa da, bere tresna guziekin: prentsa, eta abar. Hau da, euskal sozialismoaren problema nagusia organizazio bakar baten falta da, berriro esateko. Benetako masa organizazio baten falta.

Behar duguna ez bait da dozena erdi bat organizazio, ezpada organizazio BAT, alternatiba bat eskaini ahal izateko.

Organizazioak burrukan

Halare, esan daiteke, dauden organizazioak gehiago preokupatzen direla beren buruez, Euskal Herriaren etorkizunaz baino.

"Guk zer izan behar dugu eta egin behar dugu?", galdetzen dio bere buruari organizazio bakoitzak, egoera aldatzen ari omen delako horrekin. Ederki galdetuta. Baina gero, organizazio bakoitzak *egiazko sozialismo* bakarra oraindik berak bakarrik inkarnatu nahi duela, dirudi.

Umekeriak entzuten dira, organizazioen arteko atso-zahar-burrukan. Berak ez direla, gero, besteak bezalakoak: hori garbi uzteko enpeinu xelebre bat ikusten zaie organizazioei. Izan ere, pertsonalitatearik ez duena beti bildur da "bere pertsonalitatea galtzeko"...

Lehenengo batasuna

Gauzak asko aldatu badira, Euskal Herrian gehien aldatu dena hori da azkeneko urtean.

Diferentzien kontuak ez zaizkio inori batere inporta. Bakoitzak bere kapila zaintzen duen sakristauek, kontuak, iruditzen zaizkio jendeari.

Lehen bai LAIAren eta ETAren arteko diferentziak, eta hola, interesgarri ziren. Orain ez. Arras sekundario bihurtu dira problema horiek. Ez dira interesatzen. Jendea preokupatzen duen diferentzia nagusia honetan, hauke da: sukursalista ala ez-sukursalista. Besteak sekundario dira.

Eta orain esijitzen dena, sozialista ez-sukursalista guzien organizazioa da. Diferentziak ez dira ahazten erabat. Baina diferentziena guztiz problema sekundario bezala sentitzen da momentu honetan. Sozialista ez-sukursalistei eskatzen zaiena batasuna da. Lehenengo batasuna. Gero esplikatuko dizkigute diferentziak. Absurdu badirudi ere, halaxe sentitzen da gaur.

Oso logikoa izango da, esatea, lehenengo diferentziak argitu behar direla, elkartasunik nola den posible jakiteko. Bai, hori oso logikoa da, taldeen beren perspektibatik. Herriaren perspektibatik aldrebes agiri da. Eta herriak ez du esaten, nola egin batasuna. Ezpada, egin dadila batasuna.●

JOXE AZURMENDI

Juan XXIII-ren "Pakea Lurraldetan" Enziklikaren zenbait atal-bururi "oraingo aldien zantzuak" deritza, horietan dotrina ez baizik gertariak aztertzen ditu-ta. Gaur eguneko egoerari begira beste horrenbestetxo egiten hasiko naiz:

— Gutierrez Mellado teniente jenerala lehendakari-ordeko izendatua.

— Fernando de Santiago eta Carlos Iniesta teniente jeneralak "erreservara" pasaeraziak.

— Irailaren 28an Marcelino Oreja ministroak izenpetzen ditu ONU-n giza, politiko eta ekonomi eskubi-deen nazioarteko erabakiak.

Zuzenki Euskal Herriari dagozkionak berriz:

— Urriaren lehenengoan Gobernuak ikastola batzu "interes sozial" ekotzat hartzen ditu legearen babesean, honek dakartzkien ondorio guztiekin.

— ETA-k beretarretakoak libre uzten ditu halako politiko alderdi sorberrietan sar daitezen, harmatako eginkizunak saihestuta.

Mussolini-k esan ohi zuen hitzak eme direla eta eginak ar. Ez dut nik pentsatzen aipaturiko gertaera horiek hitz huts direnik. Ene ustez indar-aldi batetik politika-aro batera igarotzen ari gara, poliki-poliki behar bada, astiroegi askoren iritzirako, baina zalantzarik gabe. Eta aurreko denborari politika klase batekoa deitzen bazaio, oraingoari esan beharko diogu beste politika molde baten hastapena dela, aldi politikoa goa, demokratagoa, europeagoa nolabait adierazteko.

Gai honetaz aspaldi jarri nituen Manuel Diez-Alegria jeneral famatuaren zenbait hitz "Zeruko Argia"-n. Gutxi gora-behera zion bihurtzak bere arrazoiak badituela, sarritan honetxe bultzatzen gaituela ekitera, baina badirela denborak buruaren arrazoiei batez ere kasu egitekoak, eta pasatzen genituen denborak hauxe eskatzen zigula, alegia, zuhurtziari, jakiteari, zentzuari, odol hotzari obeditu beharrekoak. Hori bera berritzen dut egun ere. Zaila dela? Ia ezinezkoa dela? Badakit ongitxo. Eta halare buru hotza behar dugu, adimen argi, zuhurtasun osoa lehen-ikuspena, ideia sakonak, irizpen nabariak, jakituria, geure herriaren etorkizunari aurpegi lasaikiro eman diezaiogun, geure seme-alabek merezi bezalako herri era utz diezaiogun.

POLITIKAREN ORDUA

Baretasun hori bera, lasaitasun hori bera eskatzen diet ere orden publikoaren zaintzaileei, gure herriaren pentsamena eta jokaera konprenitzen lehia daitezke, azalari baino mamiari, barruko eraginari gehiago begiratuz. Ustea zabaldua baitago hemengo aldean ekinaldi berdinak gogorrago zigortzen direla beste tokietan baino, zuzentasuna bazter utzirik.

Sentipen hau kaltegarria gertatzen da herritarrentzat bezala agintarientzat ere. Grinak biziagotu egiten ditu eta amorruek latzagotu, ezertarako onik gabe.

Han eta hemen, inon aingerurik ez baitugu aurkituko, zuzendu behar daude. Burutasuna behar du. Politikaren zentzua. Inork etsai berririk ez du mesederako. Odol hotza. Politikotasuna. Guztien onaren ezagumena.

Errepublikaren garai haretan, gartatua eta haren ondokoa, ez da berritzekoa. Orduan idealaz ez ezik, posibilitateaz, egin ahal zenak, bi aldeak (laburkiago esateko diot bi aldeak) itsutu egin ziren negargarriro. Gutxietsi zituzten aurkariaren arrazoiak, eskubideak, ahalmenak, indarrak, talentuak. Ondorena ikusi eta sufritu genuen haragitan, erraieran, bernemuinetan. Ez bedi oster horrelakorik gerta. Lehengo zulo beltzetan ez gaitezke berriz eror. Uxa ditzagun bizi, indar guztiz, orduko okerrak.

España-ko, Gudarozteak gaurko egunean duen pisu ikaragarria kontutan eduki behar da. Pisu horretan sartzen dut bere egitazko boterea, bere influentzia, bere gizonen balioa. Monarkiaren alde dago bete betean.

Hurrengo, Eliza. Honek ez du politikakerietan sartu nahi. Baina oraingotasunaren arazo hau hartzen du Politika bezala, letra haundiz. Orduan egiaz ikusten dugu Eliza Monarkiaren alde dagoela, horretan aitortzen duelako irtenbide egoki bat gaurko problemetzat.

Horretaz gainera, Monarkiak oso lagun asko ditu, sendo ezarrita dago, gehien-gehienak adiskide ditu alde luze xamar baterako Errege gaztea da. Urte asko ditu aurretik, Jainkoak laguntzen badio. Euskal Herriarenganako asmo txarrik ez du, alderantziz baino. Ni seguru nago onginahiez ikusten gaituela esukaldunok. Haseran esandako Ikastolei laguntza borondate on horren agergerri txiki bat izan liteke.

Goraxeago aipatu dudana Errepublikaren kondairak erakusten digu gauzek denbora behar dutela, zatika egin behar direla, pitinka, mailaka. Honetan (esan beharrik ote dago gero) ez dut inolaz amnistia orokorra sartzen. Hauxe baita geuretzat lehenen-lehenengo pausoa, aurreneko seinalea, oinarritzko puntua. Hau gabe ezin bizi gaitezke. Ogia baino premiagokoa dugu. Erabateko lehenetasuna du amnistia orokor horrek euskaldunontzat. Hori egin da, konpoko herbesteratuak etorrita, orduan beste arazoak geldiroago etor daitezke. Ohitura berriak ez dira ezerezetik sortzen. Fruitua ez da denborarik gabe zoritzen. Normalki bederatzi hilabete behar dira haurra jaio dadin. Politika-giroak ere denbora eskatzen du.

Aldakuntzak behar baitira, eta ez gutxi. Euskal Herriak azpi-egitura kulturalaren premia gorria dauka. Elkargoak, anaitasunak, kultur-batzunak behar ditu, Eusko Ikaskuntzaren berrezartzea aurrenik dela.

Euskal Herriak jakintsuak behar ditu. Nortasuneko gizonak eta emakumeak. Katedratikoak, idazleak, filosofoak, hizkuntzalariak, saiolari eta kondairalariak. Horietara igo daitezela gaitasuna duteneak, langile familitako ume azkarrei laguntza berezia ematen zaielarik. Honetan urritasun penagarria dugu. Eta urritasun honen iturria Euskal Unibertsitatearen falta da, denok dakigunez. Politiko berri gazteak hortik sortuko zaizkigu.

Beldurrik gabe esango dut goraki, ozenki: Euskal Unibertsitatearen kontra dena gure Euzkadi-ren etsairik gaizkieena dugu. Bistan baitago nolako desoreka madarikatua dagoen gure industriaren eta gure kulturaren artean. Eta desoreka honek bezala hondatzen gaitu.●

BUJANDA

PRESOEN GURASOEI TXANTAJEAK

Jakin ahal izan dugunez ba omen dabil jende bat —gehien bat eskuin aldekoa— presoena egoera aprobetxatu nahirik beren buruen zurtzeko orain artean egin dituzten guztietatik eta etorkizunean segurtatzeko.

Oraintsu gertatua: Donostian abokatu batek preso baten gurasoei hotsegin zien esanaz berak atera eraz zezakeela Espainiako kartzela batean dagoen heuren semea. Gurasook erantzun zioten, beste abokatu baten bitartez zihardutela eta nahiago zutela ahal bezala dirua bildu eta konfidantzazko beste norbait ordaindu. Abokatuak esan zuen berak ez zuela diruarengatik egiten horrelakorik, aski bazuela eta. Harri garri zenez gero horrelako esku-zabaltasuneko jokabidea, galdatu zioten gurasook ea zeren ordainetan egin nahi zuen labore hura. Haren erantzunaren arauera, kartzelatik irten hala, semeak deklarazio bat egin beharko zukeen nork atera zuen esanez. Ikusten denez, txantaje modu baten aurrean gaude. Influentzia izan dezaketenez baita jaunek beren egoera hori kartzelarekuek bizkar aprobetxatu nahi dutelarik.

Okerrago dena gainera, ez dela hau lehenbiziko gertaera iadanik kanpoan baita zenbait, sistema honen bidez aterea izan dena eta geroztik damuturik oso ibili direnak, nolabait zorpean-edo geratu bait dira.

Hemendixetik salatu behar ditugu joka-bideok, pentsatzen dugularik gure herritarrak ezin sal daitezkeela era horretan eta are gehiago salatu behar dugu amnistia orokor baten orde zeren burua segurtatzeko presoak erosi nahiean dihardutenon joko.●

ESTEPAN

Urriaren 7an, Frantzian, huelga orokorra izan da. 1968 geroztik izan den haundiena. Hiru sindikatoren deiarri jarraituz —CGT, CFDT, FEN,— Frantziako lantegi asko gelditu da. Baina denak ez dira gelditu. Estatuarenak diren lantegiak izan dira, batipat, gelditu direnak. Lantegi pribatuetatik berriz, erdia edo guttiago gelditu da. Dendek, tabernek, t.a., irekirik jarraitu dute. Izan ere, Frantzian beste lurraldeetan bezala, amets bat da dendak eta, itxieraztea. Hori lortzea, Europako lurraldeetan, mirari bat edo izan ohi da.

Beraz gauzak bere lekuan jartzeko eta gure ekintzen balorea eta indarra hobeki aztertzeke, Frantzian benetako huelga orokorrik ez da izan. Halere izan den ekintza, garrantzia handikoa izan da. Aspaldidanik Frantziako Gobernuak ez du horrelako muturrekorik hartu. Sindikatoak pozik dira. Gobernuak inflazioaren aurka prestatu duen egitarauaren aurka dago langileria, eta frogaz bezala, hor dago urriaren 7ko ekintza.

Frantziako V Republika sortu zenez gero, sindikatoen ustez, langileak ez du bere erosbidea hersteke horrelako erasorik izan. E. Maire, CFDT sindikatuko buruzagiak dioenez, Barre Lehen Ministroaren inflazioaren aurkako egitaraua egiaztatzen bada, langileak hilabete gutitan ehuneko 3 galdurik izango du bere erosbidea. Eta hori inolaz onartzerik ez dago.

Barre, bere egitaraua aurrera ateratzeko hiru puntutan oinarritzen da: Bat, herriaren kontsumoa gutitu; Bi, herbestean saltzeko erosotasunak eskaini eta Hiru, lantegietan dirua ezartzeko nagusiei bultzatza. Beraz eta labur, alderdi bati kentzen zaiona besteari ematen zaio. Joko honen aurka gogor egin dute eta egingo sindikatoek.

Ez pentsa sindikatoek gobernuari aurka egitearren bakarrik aurka egiten dutenik. Sindikatoak prest daude elkarritzeko eta ekonomia aurrera ateratzeko sufritu behar baldin bada sufritzeko ere. Baina sindikatoek ez dute garrantziarik. Batetik, Barre Lehen Ministroak osatu duen egitaraua sindikatoei kasurik egin gabe osatu du. Italiako Andreottik sindikatoekin mintzatu ondoren osatu du bere egitaraua. Barre Lehen Ministroak berriz berak bakarrik osatu du gaullista ohituei jarraituz. Bestalde, sindikatoen ustez, egitarau horrek etorkizunik ez du. Nagusiek lantegietan zergatik ezarriko dute dirua, herriaren erosbidea hertsiturik, salbiderik ez baldin badute? Eta herbestean ere krisia berdina baldin bada, nola salduko da gehiago?

Arazoi horik sindikalisten arazoak dira eta sakonak gainera. Borroka, beraz, gogorra izango da. Gogorra izango da, gobernuak atzera egiteko prest ez dagoelako gainera. Hauteskundeak urte pare bat barru izango dira. Inflazioaren aurkako egitaraua aurrera ateratzen ez baldin bada

Giscard D'Estaing apustua

DONATO UNANUE

gobernuak hauteskundeak galduko dituela dudarik ez dago. Beste irteerarik ez darduka.

Zein aterako da irabazte? Huelga bat eta manifestazio bat ondo ateratzeko ez da nahikoa. Ekintza horik beharrezkoak dira. Herriari konfiantza ematen diote. Herriak behar ditu. Baina egunero borroka egin behar da. Eguneroko arazoetan jakin behar dute sindikatoek borrokatzen eta irtenbideak bilatzen. Apustua hor irabaziko da. Ekintza orokor eta une-aldiko ekintzak elkarrekilaturik behar dute izan. Biak behar dira.

Baina sindikatoen ekintzak politika ekintzekin bat ez baldin badatoz, hauteskundeak berriro ere eskuinak irabaziko ditu. Frantziako borroka, ekonomia arazoa ez ezik, politika arazoa da. Sistima arazoa jotzen da: Sozialismo bidea aukeratu ala Europako kapitalismo atzera-koiñetan jarraitu. Une honetan, sekulan

baino nabarmenago, Frantziako jokoa horixe da. Munduko zenbait Estatutan demokraziaren lortzea den bezala helburu, Frantzian sozialismo bidean abiatzea ala ez da borrokaren muina.

Borroka muinaz Frantzian gehienak jabetu dira. Giscard d'Estaing urduri da. Lehengo Lehen Ministroa baztertu —Chirac— eta berria aukeratu du —Barre—. Erabaki honekin zenbait politikaririk baretu eta krisia menderatuko duela uste du. Hori ez ezik gizarteaz pentsamolde bat baduela ere adierazi nahi izan du. Liburu bat gaurtik —Astelehena— saltzen hasiko dena idatzi berri du: "Democratie Francaise". Liburuaren bukaeran zer nahi duen garbi esaten du: "...gure gogoa gizarte demokratiko eta aurreratu eta liberala egitea...da".

Eskuia beraz, Giscard d'Estaing eskuina dela dudarik ez dago, hasi da lanean. Hori nahikoa ez dela, orain arte Lehen Ministroa izan den Chirac ere ez dago geldirik. Honen ustez ezkerak irabazteko sekulan baino arrisku gehiago du. Arrisku horren aurka Giscard ez omen da behar bezala jabetu eta epelkerietan omen dabil. Horregatik, beldurrak eraginik, Chirac, Gaullistak bere inguruan biltzen su eta furiari da. Chirac-ek, Giscarden liberal kutsua ez du maite, hain zuzen, ezkeraren jokoa egitea omen delako hori. Chirac-en ustez gogorrago jokatu behar da. Badirudi Chirac eta Giscard d'Estaing ez datozela bat. Itxuraz ez dira une honetan ondo konpontzen. Baina pertsona arteko eztabaidak alde batetara utziaz gizarte indarrei begiratu behar zaie.

Eta jokoa gizarte indarrei begiratzaz aztertzen baldin badugu Chirac eta Giscard d'Estaing arteko borroka eskuinarentzat mesedegarri da. Chirac-ek erdiko eta erdiezkerreko jendea ezin dezake bereganatu, baina bai ondo lasaitu eskuineko jendea ordea. Giscard-en liberaltasunaz beldur zen jendea, orain Chirac-ekin lasaituko da eta borrokarako konfiantza hartuko. Giscard d'Estaingek berriz liberal kutsuz azaltzeko askatasun gehiago izango du. Erdi inguruko jendea errazago bereganatuko zaio. Chirac Lehen Ministro izatea baino askoz mesedegarriago zaio gobernutik kanpo izate. Egin behar ziren aldakuntzak egiteko Chirac eragozpen zela, bat baino gehiago esaten hasi da. Giscard-en izena goratzeko modurik egokiena hori da.

Eskuina, beraz agintean jarraitzeko Chirac lan egokia egiten ari da. Eskuin jendea bereganatu batetik eta lehendakariari erdi inguruko jendea bereganatzeko bideak ireki. Eskuinak irabazteko jokabide egokiagorik aurkitzen zail da.

Ezkerak zer? Bide berrietatik abiatu beharra daduka. Alderdiek azkenaldi honetan egin duten baino gehiago egin beharko dute. Irabazteko modua izan eta lozorroan gelditzeko arriskuan ikusten ditut. ●

deportes

Jator jantzi
nahi baduzu



kirolak

Avda. España, 4
DONOSTIA

Alemaniano inmigrante langileak

Orain del 12 urte, Armando Rodriguez jauna, Portugalder arotza, Kolonia-ria iritsi zenean, berebiziko omenaldia egin zioten zeren, atzerritar langile bezala, miloigarrena egiten baitzuen Alemanian. Han ziren musika banda, hizlariak, e.a.

Egun, seguru asko, Rodriguez jauna, Alemanian ez da biziko edo bizi bada ere, alemanek pozik egingo liokete beste omenaldi bat, baina Alemaniak alde egiteko kondizioarekin.

Azken urte honetan Alemania izan da Europako estatuturik boteretsuena, ekonomia aldetik behintzat. Bere ekonomia alemanen eskulan guztia absorbitu zuen eta langile gehiagoren beharrean aurkitu zen, horregatik Espainiatik, Italiatik eta Turkiatik langileen emigrazioa sortu zen Alemanian aldera.

Langile hauek, aleman langileek baino eskubide gutxiago eduki dituzte. Gainera, kontzientzia aldetik ere, langile kontzientzia gutxiago zuten. Beren helburua, normala den bezala, ahal den diru gehiena egitea eta urte batzuek igaro ondoren etxera itzultzea zen. Horregatik, grebetan eta holako zenbait arazotan ez zuten kolaboratzen langile autoktonoekin. Baina denborak buruak aldatu egiten ditu eta, orduan, langileak ere kontzientziatu egiten dira, Holako zeribait gertatu da gure artean, eta, Alemanian ere bai.

Beste aldetik, aleman enpresarioak ederki ibili dira atzerritar hauek ahal zen gehiena explotatzen, beren irabaziak erabat handitua ikusi dituztelarik. Langile hauek, Alemanian, bigarren mailako hiritarrak ziren eta horregatik alokairu txikiagoa ordain ziezaieketen.

Gero, azken krisiak Alemaniako ekonomia jo zuenean, langabezia handitu zen eta eskubide gutxienean zituztenak lan gabe geratzen hasi ziren. Adibidez, azken uztailaren 1.045.000 langile zeuden lanik gabe eta datozen bost urtetan lan azokara etortzeko diren eskola bukatuak lan arazoa oraindik gehiago gaiztotuko dute. Hori dela eta, gobernuak ahal dena egiten ari da atzerritar langileak beren herrira joan daitezzen eta 1920ko iraultza errainuak alde egin dezan.

1973. urtean galerazia izan zen atzerritar langile gehiago inportatzea, eta, orduz geroztik 500.000 langilek utzi dute Alemania, baina beste 2 milioi ge-

ratzen dira oraindik, beste hainbeste familiakoekin. Hemendik bost urtetara, langile hauen 200.000 seme-alaba lan egiteko kondiziotan egongo dira. Egun 15.000 dira lan egiteko kondiziotan daudenak eta lanerako baimenik ez dutenak. Gobernuak, 1974. atzerritar langileen semeren lanerako baimenik ez ematen hasi zen. Gobernuak zioenez, baimen hauek ematen jarraitzen bazuen jende gehiago etorriko zela eta ez zeudela prest Alemanian sartzen uzteko.

Inor ez da aurkitzen bortxatua etxera joateko, baina gobernu federalak ezin dezake egin Baden-Wuttenbergeko estatuan egin zena: etxera joateagatik, urteko, lanik gabeari irabaziaren ehuneko 75 eman zion langile bakoitzari. Go-

katu Batuak. Tratatu honen bidez, datorren abendutik aurrera, turkiatar hiritar guztiak eskubide osoak edukiko dituzte komunitateko estatu guztietan lan libre egiteko. Orain inork ez daki zenbat turkiatar etorriko den lege honen abaintail baliaturik, baina, dirudieenez, milioi bat pertsona omen daude zai Turkia uzteko; gainera, Alemania aldera joan nahirik.

Alemania erabat kezkatuturik dago jendetza honen etorriarekin; gogoz daude egun dauden turkiatar inmigranteen bizitzeko kondizioak hobetzeko, jende gehiago ez etortzearen truke. Gainera, ez dago prest, Britainia Handia ez dagoen bezala, inmigrante hauen semeen be-



bernu federalak gastu hau aurrera eramateko posibilitaterik ez omen du, beraz, beste soluzio bide bat aurkitu du: inmigranteen estatuetan lanpostu berriak sortzea eta hortarako inbentarioa egoki egitea. Gainera, nola langile hauek zenbait aharro dauzkaten, enpresa hauetan inbertiarazten zaie. Era hontan Turkian 28 enpresa sortuak dira, Yugeslabian bi, e.a.

Nahiz esperientzia interesantea izan, oraindik oso langile gutxi dira politikari onartu dutenak. Gehienak Alemanian geratzea nahi dute eta lanpostu berri hauek hemen sortzea. Horregatik, egun, aurreratzen duten diru etxetara, era hontan, lanik gabe geratzen badira ere, Alemanian bizitzeko posibilitatearekin geratzen dira aharroen gain.

Gauzak gehiago konplikatzeko, lan beharra zegoen garaian, tratatu bat firmatu zuten Turkiak eta Europako Mer-

ren ama hizkuntzan haziketa emateko, Merkatu Batuko esanaren aurka.

Ikusten denez, Alemaniako burjesia, orain arte superirabazi ederrak inmigrante hauen gain egin dituelarik, erresuma pribilijiatu bat bilakatuaz, ez dago prest orain atzerritar hauekin aberastasun hori konpartitzeko, zeren, oso arriskugarri izango bai litzateke langileria iraultzaile baten aurrean topatzea. Eta arrisku hori kentzeko, zer bide hobea bidaltzea baino.

Azkenean, inperial politika besterik ez da. Alemaniak burjesia bere azpian herri dependienteak dauzkalarik, politika berezi bat egiten ari da erreboltarik ez dadin gerta Alemanian, baina, beste aldetik, posibilitatzen ari da errebolta horiek langile inmigrante hauen herrietan eman daitezken.●

B. BAKAIKOA



NORK KUKURRUKU!!!

OLLARRAK

OLLOTEGIAN?

Ez. FAGOR'ek

sukaldian

GIZON, EMAKUME ETA HAUR MOLLARRI JANTZITEGIA

Iñurritza

Zarautz

Transportes **azkar** s a

ERAMAN - EKARRIAK, KAMIOI AUNDIAK
Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid, Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda, Murcia,
Cartagena, Granada, Almería, Santander, Valladolid,
Zamora, Palencia, Salamanca.

Astean Irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz, Lugo,
Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak.

Hernanirako bide nagusian, ERGOBIA auzoan, DONOSTIAN.
Urrutizkiñak: 552650 - 552654
Apartado 1381



PENSATU ETA EGIN

Frigo tresnak - Ontziak garbitzekoak

Labadorak superantomatikak - Ur berogailuak

Lehor tresnak - Estufak

JOSE ZINKUNEGIREN OPTIKA DONOSTIAN URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4



DONOSTIA

MUEBLES URRETA VIZCAYA

1920'an sortutako etxea

ERREDIZAK - EDERGALLUAK

EGIN - GAIK eta AURRE - KONTUAK

POSTAS, 48

GAZTEIZ (Vitoria)

AATE OPARIAK

GAI TA IRUDI POLITENAK

Victor Pradera, 2

(Esquina Zubieta)

DONOSTI

Bai Onenak!

Janari bidez izaten dira
ganadu on, indartsuak,
Eta nora jo jakin bear du
baserritar burutsuak,
Berebiziko aragi pillak;
gañera esne putzuak,
Olek guztiak berekin ditu
Fanderia'ko pentsuak.

FANDERIA

ERREENTERI

ETXeko - ANDRE: IRAUN ARAZI ZURE
ARROPEI ONOKO JABOI ONEKIN:

JABON LAGARTO

Zure garbiketa makinaz egiten ba'dezu
ATOMIZADO LAGARTO — jaboia erailli beti
Eskuz ba'zabiltz, LAGARTO — jaboia bear dezu erosi

JABON LAGARTO, garbiketarako jaboia bakarra
Etxeko-andrearentzat neskamerik egokiena.

¡JABON LAGARTO!

Baserritarrak...

BRETAÑA HAUNDIAN

Bretaña Haundian izan gara, edota gure artean askotan esan dugunez, Ingalaterran, eta jakina, ganaduak ikusten ibili.

Munduan zehar beste lurraldetan gabiltzanean, hango langite eta bizimoduaren berri jakin nahi izaten dugu, eta, hortarako, begiak zabal-zabalik, gauzak ikusi. Hain gauza desberdinak agertzen dira, ordea, begien bistara, harrituta, ikusten duena konpreni ezinik, gelditzen da bertako ez den gizona. Are eta zailago da oraindik, osteria etxera itzultzean, heimgo gauzeekin konparatuz, hango martxa adieraztea.

Parajea

Guk ikusi dugun parajea ia dena ordeka da, aldapa haundirik gabea behintzat, eta lanerako eroso, edozein makineriaz lan egin daitekeena, alegia. Halere ez dugu ikusi makina asko lanean, urte garaia ez izan nonbait; bai horratik ganadua franko larrean: behiak, bigantxak, zekorrak, ardiak...ez nahastuak, bakoitza bere kidekoekin eta, batzuetan, sail galantak gaiñera.

Noizpat egin du lana jendeak itxiturak egiten! Kilometro eta kilometrotako hesiak daude, egurrez egiñak asko, alanbrez batzuk, harriz zenbait eta zuhaitz zepakaz ez guxti. Behiak han dabilta, kanpoan gau eta egun, uda guztian. Jeizteko bakarrik eramaten omen dituzte ikuilura. Zuhaitz asko den parajea da eta ganaduek itzala erraz topatzen dute nahikoa jandakoan.

Zezenak

Behiak ernaltzeko hazia kentzen dieten zezenak ikustera eraman gintuzten. Ganaduzaleen kooperatiba batenak dira zezen hoik.

H.C.B. elkarte hori 1944. urtean sortua da. 160 ganaduzale omen ziren haseran eta bakoitzak 14.000. libra jarri zituen. Gaur badira 2.600 ganaduzale eta beurentzat behar dutenaz gaiñera, mundu guztira saltzen dute zezen hoiak hazia.

Ganaduzaleek kooperatiba hau sortzean zuten helburua hau da: esne gehiago eta txahal hobeak emango zituzten behiak iritxi eta ganaduaren gaitzak gutxitu, ganadu sano eta gogorra sortu.

Han etxean, jaiotzen zaizkien urruxa guztiak hazten dituzte aurrerako eta behar ez dituztenak bigantxetan saldu; baina zezenik onen-onenen haziz bakarrik estaltzen dituzte beren behiak.

Idiskoen aukeraketa

Iñon senti duen idiskorik onena erosten du elkartek. Hazia emateko gauza denean, 240 behi estaltzen dira. Umeak jaio, hazi eta esnea ematen hasi arte itxo egiten da. Orduan zezen horren umeak zenbat esne duten kontrolatzen da. Beste zezenenak baino gehiago ematen badute, onena bada, merezi badu, orduan hasten dira zezen horri hazia kentzen eta hazi hori zabaltzen. Bestela hil egiten dute eta kitto. Sasoirik onenean zezena eta halere 4-5 urte, bere umeak nolakoak diren ikusi arte, geldi edukitzen dute.

Ez pentsa, ordea, txahal idisko joiek erraz eta merke erosten dituztenik. 10.000 libra, 120.000 peza pagatzen dituzte ia jaio berritan; gero, hazi, probatu, eta ondorengoak nolakoak dituen ikusi arte zai egoteko.

Dirutza hori pagatu behar izan arren, txahalok badute istimazioa, badute erostunik aski. Txekor bakoitzeko dozenardi bat erostun azaltzen dira, batzuk ganaduzale soilak, besteak hazitarako zezenak dauzkaten elkartek. Onena erosi nahi denak. Hortik kontuak atera zenbaterainoko enpeiñoa daukaten gero eta behi hobeak sortzen.

Hori delata, guk ikusi genuen kooperatiba horrek, besteei aurea hartzeko, behia ernaltzen denean egiten du tratua ganaduzalearekin. Iñon senti dituzten behirik onenak, berak daukaten hazirik onenez estali, txahala idiskoa ateratzen bada

elkarteari saltzeko kondizioz. Horri esaten zaio bazterrak miatzea eta ona baino hobearen bila ibiltzea. Gero, halere, bere umeak nolakoak diren ikusi arte geldi edukitzen dute...

Haragi arrazako zezenak ere, honelaxe probatzen dituzte. Lehenengo behi batzuk ernaltu eta jaiotzen diren txahalok egunean zenbat irabazten duten kontrolatu. Besteak baino hobe, bada, orduan jarri lanean; bestela kendu eta kitto.

Elkarte honek, esnetarako Britainia frisoia arraza erabiltzen du ia erabat; pinto zuri beltzak alegia, baina hemengoak baino haundia goa, zabalagoa, gogorragoa eta... esnetsuagoak dira, jakina.

Bada ez bada ere esan dezadan, hori guztia egiten duen elkarte hori partikularra dela, baserritarren kooperatiba bat. Zuzendaritzan 12 gizon dauka, bankulari bat, beterinario bat eta gainerakoak ganaduzaleak berak. Bretania Haundian ba omen dira beste zazpi elkarte ere horrelakoak, eta zenbait guzatan inbestigazioan, elkarrekin lan egiten dute.

Esnearen prezioa

Hau da askok galdetzen dutena: esnea zanbatean saltzen dute han? edota, haragiak diru egiten al du?. Esnearen prezioa zapla esaten ez da errez. Ez dute litroka saltzen, ez eta peztaka kobratzen ere. Han erabiltzen duten neurria litrotara eta hango dirua peztatara itzulirik, 11 peza eta gehixeago dator litro esnea. 12 peztaz azpitik behintzat. Haragia, berriz, hemengo erdi prezioan, askoz gehiago gabe, saltzen dute baserritarrek.

Halere bizi dira! Eta gu baino hobeto bizi! Halere kaleko langile baten jorrala eta baserriko langile baten jorrala, berdintsuak omen dira. Badute guk aiñako abilitaderek!

JOXE ALKIZA

BEHARTSUEI LAGUNDU

AROSTEGI

1955urtean, Nazio-arteko Eukaristi Batzarre Nagusia Rio Janeiron ospatua izan zen. Gaur, munduan zehar, hain sonatua den Helder Camara zen bere antolatzaile nagusia. Ta, bai ongi guztia tajutu zuela! Zorionak ematerakoan, Helder Camararen kontzientzia kolpatu nahi izan zuen Gerlier Liongo Kardinala, eta honela mintzatu zitzaion: "Ez natzaizu kunplimenduz hari; gauzak antolatu eta

honela mintzatu zitzaion: "Ez natzaizu kunplimenduz ari; gauzak antolatu eta organizatzeko dohai berezi-bereziak dituzu; izugarria zure erantzukizuna; horregatik gizonetik gizonera galdetzen dizut: "FAVELLAK, behartsuen txabolak inguratzon duten Hiri haundi honetan, zuzen eta egoki deritzazu hots, itzal eta triunfalismo beterikako ospakizun erlijiosoa hedatzea?...Zuk dituzun dohai hoiek. Zertarako jarri ez "FAVELLA", txabola hoi en problematikari erabaki eder bat emateko zerbitzu bikain batean?

Orduan aldatu zen Helder Camararen pentsaera; aurrerantz ametsetan ere bere "Favellak" zituen gogoetan.

Lehen, Nazio arteko Eukaristi Batzarre hauek guztiz bestelakoak ziren; ez zituen gogoan behartsuen gosea, lurreko zuzengabekeria eta herrien zapalketa. Espiritualitate hutsean eta triunfalismo berdinean ospatuak ohi ziren. Gaur beste kutsu bat daramate; lurreko miseriari begira ospatuak direla dirudi; gaurko giroari erantzuten die. Gaur, zeruko "OGI BIZIA" ospatzean, dei eta gonbita bat dugu. ogi gosez bizi direnek janaritu ditzagun eta Kristoren antzera, gizon lotua aska dezagun.

Estados Unidosko Hiri haundi batean, Filadelfian, ospatu da 41. Nazio arteko Eukaristi Batzarre Nagusia. Eukaristi Ogiari begiratzean, Herri gosetia behar zuen ogiari begiraka gelditzen ziren hizlariak.

Izugarritzko iraultza-reboluzioa daramate Tanzanian, Afrika beltzaren bihotz-bihotzean. Bertako Gotzai Sangu Jaunak, oroiterazi zien, Batzarrean parte hartzen zutenei, Herri atzeratuei zetorkien laguntza, karidadean, erruki hutsezko limosna-eskupekoan izatez gero, Herri hoietako gosearen problematikak inolaz ez zuela izango inongo irtenbiderik.

Ongi zekien Gotzai honek zertaz mintzo zen. Nazio aberatsek, behartsuei luzatzen dien laguntzarekin, beren buruak gero eta gehiago aberasten dituzte eta herri aberats eta bahartsuen arteko desberdintasunak haunditu eta sakondu egiten dira.

Lehen, Militar Kolonialismoa zuten herri atzeratuek; gaur diru kolonialismoaren zapalketa beldurgarriaren azpian dira.

Gotzaiaren pentsakizuna, edonork garbi konpreni zezan, garbiki zioen: "Estados Unidosko Katolikook: Biziki eta gogorki ekin behar diozue zuen Gobernuari, Ekonomi aldetik munduari bizikera guztiz berri bat emana izan dakion". Kopeta behar zuen, mundu guztiko jendearen aurrean, izenez herri bakar bat salatzeke; lurreko herri aberatsen AMERIKA.

Karrika bazterretan, goseak hilik, egun guztiz agertzen dira gorputzak Indiatarren Herrialdetan. Bazirudien bere Herrietako gorputz hilak zituela bere begien aurrean Indiako Gotzai batek hitz hauek esan zituen: "Gizarteko premiei begira ez dagoen Kristautasuna, ezer ez da".

Aita Arrupe, Jesuiten Buru Nagusiaren hitzekin, hizlarien esanei amaiera da: munduaren justizia eta mundu horren aldaketarako ekintza, Ebanjelioaren zabaltze eta erlijioa bat da".

Atzeratutako herriek ez dute errukizko limosnatxo bat eskatzen; Limosnatxoarekin ezin ordaindu zuzengabekeria; gure bihotz barruko sentipen gozoz ezin ase gosetia; Aldaketa sakon-sakonak, iraultzarik haundienetakoak eskatzen dute Herri atzeratu hoi en egoera eta bizikera negargarriak. Guzia aldatu eta mundu berri bat sortu beharra dago Herri triste hoietan. Horretarako estrukturalak, erakundeak, politikak azpiz gora jarri beharrezkoak dira.

Zuzentasunaren bitartez Elizak parte hartzen ez badu iraultza-reboluzioa onetan, bilaukeri traizio bat egingo lioke Kristori eta Ebanjelioari. Kristauak garen, gurea dugu eginkizun hau: behartsuak maita eta mundu berri bat sortu, behartsuek hobeto bizi ahal ditzuten.

Politikaz izan ezik, ezin daiteke horrelako iraultzarik munduan egin. Kristauak, beraz, kristau direlako eta behartsuak maite behar dituztelako, politikari biziki ekin behar diote. Borondate oneko gizon guziekin elkartuta, kristauak dagokie, arazo izugarri hauei irten biderik bikainena ematea politika bitartez.

Herri hoi en esperantza gaur sozialismoa dela esango nuke. Kristau askok, lan eta lan dagite, Herrialde hoietan Sozialismoa ezartzea. Ez dut horretan zer esanik. Kristau bakoitzak du aukera beharra, bere barne baitan biderik onena derizkionak eusteko.

Kontuz, ordea; Ekonomi hutsetik ez datorkio lurrari zorionik. Herri aberatsak ez dira zoriontsu... Lurrean ez dugu zorioneko Paradisurik sortzerik... Munduak beti izango du eraberritu beharra, ederragotu eta hobetu beharra; munduak beti iraultza-reboluzio batean bizi beharra izango du; mundua ez da zorionean seku-

lan osatu eta beteko.

Kristau zarenez, ez zaizu ahaztu behar, gizonak ez duela ogi gose hutsa. Badietue la beste gose egarriak bere barne baitan. Bere lurreko bizitza, ekintza heriotzaren esan nahiaren argitasunak opa dituela eta materialismo hutsean ustelduta geldie dadin, beharrezkoa duela izpiritu-bizitza.

Gosea kentzen eta justizia jartzen lurrean lan egin beza kristauak; ahaztu ga-be ordea, izpiritu-zko bizitza, eta lurrean ezin izan zezakeen Kristogan zoriona. ●



KRISTAU EUSKALDUNAK POLITIKAN

Begira zaiozu Baserriko zakur horri; luzea izan zaio eguna, katean lotuta; Illunabarrean, askatua izan denean, ez da giro... zoro bat dirudi saltaka eta brinkoka... haren ibilli beharra batera eta bestera; pozaren pozez, ez daki nora jo eta zer egin.

Herriak, gure Herri gaxoak, lotuta, ongi lotuta zituen bere mingain, esku ta zangoak berrogei urte hauetan. Askatasun billa dabil. Lehen baino gehiago politikan ihardun daiteke: baina ezin du asmatu, ez daki zer egin eta nora jo... Iritxi duen askatasun apurak poza damazio eta batera dabil ezin asmatuz nola joaka.

Madrideko Estadupean bizi garenok, izugarritzko arazo artean nahasita gaude; Estaduaren zorraz, ekonomi arazoak, nekazarien kinka larria, eta amaitu ezinezko zirinda dijoake.

Problematika guzien gainetik ordea, nereko larriena haxe; hemen ez dago aukeramenik... Bide bat baizik ez dugu. Guziok dugu bide bakar hortatik aurrera joan beharra. Demokrazi bidea baizik ez dugu. Hemendik aurrera Herriak izan behar du bere buruaren jabe, Herriak beretzat bere biziera antolatu eta derizkion legepean bizi, Herriak Agintaritzarako bere gizonak aukeratu.

Herria gu gara, guk osatzen dugu; Herriko semeok beraz, Herriaren onerako bete bete, Politika egin behar dugu. *Politika egin...* ? Bai eta orain; ez dago gerorako uzterik; gaurko eginkizuna dugu. *Mutu, politikazko konpromisorik gabe bizi izan den Herriak, Politika egin behar.* Hau dugu arazo latza: Nahi ta nahi ez politikan jokatu behar eta orain berrogei urte ezkeror, politikaririk egin gabe, bizi izan Herria. Orain berrogei urte inguru, Republika garaian, politikazko jokabideak ikasten ari zen; haurtxo bat, oinez ikasi ezinean dabilenean, lurrari musu eman ohi dion bezala, Herriak ere ongi kostata ematen zituen bere pausoak Demokrazi bidean.

Ari zen ikasten; gizon ttiki baten ditudura etorri zitzaion herriari; politikazko jokoa utzi egin behar izan zuen eta orain berriro lehen pausoak politika bidean eman behar.

Ez dugu atzera egin behar; gure Herria salbatu nahi badugu, orain dugu ordua politika arazoetan biziki jokatzeko. Behar bezala ez dugu jokatu, baiña eten gabe, ibillian ikasiz, gure Herriari ahalik eta askatasun haundiena ematen ahalegindu behar dugu.

Zer egin? Nola joka? Lehenbizi jakin zazu, Kristau sinesmenduna bazara, behartua zaudela "Politikan" sartzea. Zuk maite behar duzu "Gizona". Benetan ezin zuk maitatu gizona, justizia eta askatasunezko gizarte batean gizon hori kokatzen ez baduzu. Ez duzu Kristok agintzen dizun maitasunik, zure inguruko zapaltzaileen egitura eta bidegabeko instituzioak zokoratzen ahalegintzen ez bazara. Ez duzu kristau maitasunaik eta "Gizona" ez duzu maite, zure Herria osatzen duten gizon euskaldunek, zugar sumatzen ez badute "Herri maitasuna eta Herriari lapurtutako askatasunaren alde burrukatzen ez bazara. Ez zara benetazko kristau eta euskaldun, erdi galduak ditugun gure euskera, ohitura, eta gure aintziñako lege zaharren alde zeure burua osoa eskaitzen ez baduzu.

Ez gizon honi edo hari; zu bizi zaren gizarteari, Euskal Herriari. Ebanjeliozko erantzun bat eman beharrean zaudela, kristauak beraz "Politikan" sartu behar du.

Kristau zaitugulako beraz, politikan sartuta, gizarte arazoetan parte hartzea

dagokizu. Bakarrik ez zaitugu izango politika lanean; zure inguruan talde asko izango dituzu eta zure begien aurrean hainbat programa-egitarau, jokabide, pentsaera eta abar ikusi ahal izango dituzu. Hainbat eratako Politika jokoak ekarriko dizkitzute hainbat tinka, zailtasun iskanbilla. Zuk ordea, besteren pentsaera eta jokabide hoiek errespetatu behar dituzu, haiek zurea bezala, gizarteko askatasuna ito ez dadin. Horretarako joko lege berdiña behar da; herritar guziek eskubide berdiña behar dute, pribilegio bereziz, inungo talderik berezi gabe.

Ebanjelioaren argiz "Gogorkeriaz" ezin joka ahal izango duzu. Gizartean e elkarrekin pakean bizitzeko, nahiz eta herritarrek pentsaera aintzietan nahasi bizi, kondena garri dira makila, odol ixurtzea, errepresioak... Kondena garri nere pentsaerakoa ez dena, etsaitzat hartu eta berari ukabilla jaso eta hortzak erakustea. Kondena garri ixilka, illunpean eta anonimatuan mehatxuka irakaztea nere taldekoea ez den politikaria.

Eztabaidatu behar dira elkarrekiko pentsaera politikazkoa. Eztabaida hori ez da noski beti izango Ursulina mojatxoaren eztiz eraturakoa; horren eta haren

IN MEMORIAM

On Jose Luis:

Ez zaitugu, oster, gure artean ikusiko. Ez dituzu beste behin herriko kaleak igaroko zure motorraren gainean gaixoren bati laguntza eramanez. Ez duzu aurrerantzean mezarik zuzenduko hain zurea zen era hartaz.

Hogeita hamabost urtetan zehar ihardun duzu gure herriaren bizitza izpirituala zuzenduz eta aro honetan gizaki guztioi gertatzen zaigun bezala, zorian eta zoritxarrik asko aurkitu duzu bidean. Baina dena zure gainean eramaten jakin duzu. Herriaren onespina erdietsi duzu urte hauetan. Igandean, azken agurra eman genizunean, era guztietako eta ideologia desberdinetako jendea ikusi ahal izan genuen zure inguruan. Asko eta asko begiak malkoz beterik. Gehienok eztarria korapilatutik.

Joan zara, ez bait dugu uste utzi gaituzunik. Eta joan zara zuk hainbeste maite zenuen aberria burua jasotzen hasi denean. Baldin abertzale sutsurik bada, zu izan bait zara handienetako bat. Ez zaigu inoiz ahaztuko, duela gutti Torrebiejan egin dituzun oporraldieiburuz zurekin izandako elkar hitz-tuko, duela gutti Torrebiejan egin dituzun oporraldieiburuz zurekin izandako elkar hitz-keta: "...Han ondo, baina abestiak deraukun legez... 'Bihotzak dio, zoaz Euskal Herrira'", izan ziren zure hitzak.

politikazko pentsaera. nardagarri eta nazkagarri bazait ere, etsai politikariak ez du izan behar "gizon den aldetik", nere etsaia; kristauarentzat "gizona", beti izango baita bere anaia.

Botoaren bitartez, batipat, sartzen da herritarra, politika jokoa. Referendum bati laister erantzuna eman behar-ko zaio eta Herriaren izeneko eta orde-ko Agintariak ere izendatu beharrean izango gara noski laister. Boto emate hau garrantzi izugarrikoa da. Gure Herriaren etorkizuna boto hoietan izan daiteke; edota neurtu ezineko zoriaz edota hondamendi negargarria.

Botoa nerea da eta askatasun osoz jokatzeko utzi behar zait. Zure baitan, kontzientziak agintzen dizun eran, jokazazu. Herriari zure ustez onik haundiena lekarkioren gizon eta programak



Ez duzu ezkontza gehiagorik egingen. Ez duzu zuk hainbeste atsegin zenituen haurren bataiorik eratu. Ez diozu beste inori bere azken unetan lagunduko. Baina ezagutu zaituen edonork zutik edukiko du zure irudia betiko. Zu herriaren lekuko eta eragile-rik zuzenena izan bait zara.

Ez dizkiguzu inoiz zure mahain gainean utzi genizkizun galderak erantzunen. "Beste egun batean" ematen zenigun erantzuna. Egundun hori ez da iritsiko.

Joan zara guztioi gustatuko litzaigukeen eraz: Bakoitzak maite duen ihardun aldia alegia. Bizitzak mesede hori behinik behin eman nahi izan dizu.

Herriarentzat bizi izan zara eta honek ez zaitu ahantziko, zure ezagun harek zioen bezala erreakzionarioa bakarrik hiltzen bait da.

Igandean abestu genizun "Agur Jau-nak" itxaropenezko abesti bihur dakigula. Agur On Jose Luis. Egundun hortarte.●

MENDIAGA

aukeratu behar dituzu. Zure kontzien-tzia, kristau zarenez, Ebanjelioarenkin argitu behar duzu. Askatasuna eta giza eskubideak ukatzen dituen gizon eta programak uxatu behar dituzu. Gizonen helburu ta oinarri bezala dirua eta ondasunak, jartzen dituzten gizon eta pro-gramei, utikan esaezu. Langille, nekaza-ri eta itxastar eta ondasunetan maila be-herenekoentzat ongariak izango di- ren gizon eta programak, ontzat har itzatzu. Kristau euskalduna zarena, ez ahaztu ordea, zure aukerak egiterakoan. Hemengo lurra, bere hizkuntza, ohitura berezi ta lege zaharrak gehien maite di- tuzten gizonetan, batipat, jarri zure be- giak eta botoa eman. Guzian artean sal- ba dezagula gure Herria.●

Bi eginkizun diferente dago uste dudanez, gure Unibersitatearen alorrean. Batari "Euskal Unibersitatea" dei lekiok; besteari, berriz, "Euskal Herriko Unibersitatea" izena emango nioke nik, bion arteko desberdintasuna ongi azaltzeko.

Honekin ez dut esan nahi, inolaz ere, bi eginkizun horik elkarkontrakoa direnik. Bidea ez da, nere iritziz, bata *ala* bestea egitea, bata *eta* bestea egitea, baizik, biak erabat egin behar direlako.

Baldin "ez-euklideko" geometriaren hizkuntzaz baliatzen uzten bazait — non parelelak elkartzen baitira — nik bi bide horik *paralelak* direla esango nuke.

Halere, bi bideak, azken fina, helburu bakar batera jotzen badute ere, gure herriaren kultura hazi eta ugaritzea, alegia, bakoitzak bere eginkizun bereziari jarraitu behar dio, oraingoz behintzat.

Euskal Herrian dauden eta egongo diren unibersitate eta sasi-unibersitateen multzoari "Euskal Herriko Unibersitatea" izena emango diogu. Aldiz, uste honek utopia itxura badu ere, nere terminologiaz "Euskal Unibersitatea" euskal kultura eta hizkuntzaren "alma mater" izan baharko litzatekeen euskerazko unibersitatea da.

Bat nator., esan beharrik ez, Mixelena jaunak "Punto y Hora" aldizkariaren 11. zenbakian esandakoaz. Zor zaigu, Unibertsitate ofiziala, berari dagozkion barrutiek, eta ez nolanahiko unibertsitate gainera, baizik medio guztiez hornitutako unibertsitate modernu bat edo batzuk.

Estatuaren Unibertsitatea ez da gure herrirako gaitz bat izango, on handi bat baizik, eta *gurea* izanen da unibertsitate hau, geuretzakotzen jakingo dugun neurrian berean hain zuzen. Baina, geuretzakotze hori erdiesteko, beharrezkoa izango da, gure irakasle gazte askoren Estatuaren zerbitzurako gogotxarra eta eznahia lehenbizi gainditzeta. Besteak beste, gure gazteriarren aspaldiko joera honek ez omen du ondore onik izan gure herriaren bizitzarako. Unibertsitate pribatu batzuen interesak defendatzeko, gazteria Unibertsitate ofizialetik urrundu nahi izatea, ez dela joku

Euskal Unibertsitatea eta Euskal Herriko Unibertsitatea ez dira bat

Karlos Santamariak

garbia izaten ere garbia da.

Beste kontu bat da, ordea, "Euskal Unibertsitate" delakoari dago-kiona.

Aipatutako artikuluan "gure gizartearen emasabelean jaioa eta gure gizarteari josia, ingurukoak eta ez hain ingurukoak ez bezala zikin mantxarrik" gabeko iduripenezko unibertsitate batez mintzatzen da. Antzinako jarrera jakin bat paragarritu nahi izatekotan, ongi da, baina nik ez dut uste gaurko egunean inork holako izugarrikeria sostengatzen duenik. Dena den, nik artikulua honetan "Euskal Unibersitate" deitu diodanari, deskripzio hori ez dagokiola esan behar dut.

Ordea aipatuko "alma mater" delakoa, euskal kultura eta hizkuntzaren burua izango litzatekeen euskerazko unibersitatea, alegia, utopia huts bat ez ote da?

Hau da, nonbait, guztiok sumatsen duguna, nahiko federik ez dugu eta.

Inork ez ahal daki, oraingoz, utopia den ala ez. Euskal Herrian orain gertatzen ari den gauza asko utopiatzat hertuko zukeen Unamuno handiak. Eta mundu honetan

egin diren gauzarik gehienak utopiatzat hartuak izan dira aurretik.

Nik beste hitz bat erabiliko nuke kasu honetan, "ukoopia hitza, Henri Desroche pentsalariak asmatutako. Ukoopia, erdizka bada ere behin edo behin eginkatzen hasi den utopia bat da. Fourierismo zelakoa eta Israel Legerria, orain errealitatea bihurtu dena, ukoopia exenplo klasikoak ditugu.

Beraz, Euskal Unibersitatea ukoopia bat dela esan dezakegu, bera, nolabait ere, eginkatzen hasi delako. Uztarizko kaos txikia, esate baterako, zer da Euskal Unibersitatearen entsaio edo hastapen bat baizik?

Holako lana ez omen da inolako instituzio ofizialen bidez abiatuko, oraingoz behintzat. Bide luze horri jarraitzeko euskaldun kulturadun berek euskal hizkuntza landu eta leundu behar dute, gero eta gehiago, bera unibersitateko mailara heldu arte. Hor duzue "Elhuyar" taldea egiten ari den lan izugarria. Hori eta hori bezalako amaika lan da, gaurko Euskal Unibersitatea edo honen hazia eta hastapena izan litekeena.

Ortega y Gasset jaunak bere "Misión de la Universidad" hitzaldi famatuan Unibertsitatearen lehengo egitekoa kultura iraun eta jarrai araztea dela esan zuen.

"Euskal Herriko Unibertsitatea" da, hain zuzen ere, kultura orokorraren aldetik, lan hori gure herrian egingo duena. Nonbait erderaz egingo du.

Euskal kultura eta euskerari dagokiona erderaz ere egin nahi izateari kontradizio bat deritzat. Euskera diglosiaren purgatoriotik libratu nahi badugu, "Euskal Unibersitate" bat, edo zerbait holakorik, antolatu behar dugu nahi eta nahiez.

Noiz nola egingo da, zerbait hori? Hori da nere kezka. Benetan, "Euskal Unibersitatea" lortzea zailagoa dirudi, "Euskal Herriko Unibersitatea" baino.

Bi lanak, bi bideak, paralelak direla esan dut lehen, eta berriz ere esaten dut. Baina komeni omen zen, hala eta guztiz ere, bi gauzak bereiztea, gero berriro elkartzeko. "Elkartzeko, berezi" Maritain jaunak esan ohi zuen bezala. ●

CASTELL ABOKATUA MINTZO

"BISTAN DITUGU ESKUINDARREN MEHATXUAK"

Euskal Herri santu honetan gora behera handiak ikusi beharrez bizi gara. Azkenekoa, Araluce, hiru polizia eta haren txoferraren hiltzea izan da. Hau dela eta, Madrilako gobernuak neurri gogorrak hartuko dituela agindu du. Iadanak geure kaleetan ikusi eta sofritu behar izan dugu kontrol zorrotzik; bestetik, ez dira motz geratu eskuindarrak. Haatik, beharrezkoa dugu jakitea, zer neurritakoak diren gobernuak hartu erabai horiek, bai eta zein den egungo lege egoera gure gizarte honetan. Horretarako, lehen, J.M. Bandres abokatuaren gana jo genuen bezalaxe, gaur M. Castells-engana jo dugu, ea zer infomazio damaigun.

G— Antiterrorismo legeak zutik dirauela eta epea iragan abuztuaren 26an bukatu zitzaio-la; alde batera zein bestera, esan daiteke, kalean halako iluntasun bat nabari dela arazo honen inguruan...

E— Iragan otsailean Suarez gobernuak dekretu-lege bidez, Antiterrorismo legearen artikulua guztiak deuseztatu zituen, 13 eta 14 artikulua izan ezik, urte baterako epe batez utzi bait zituen. Hain zuzen 13 artikulua, detentzio epeei buruzkoa da, non esaten da hamar egunez gorde daitekeela edonor komisartegian. 14garrenean bitartez, berriz, etxeetan errejistroak egin daitezke inolako jauzeen agindurik gabe.

Lege aldetik sortzen diren iluntasun haue-tan lege gizonak eta deretxoa bera, ez deus ger-tatzen dira. Oroitzen naizenez, badira bi kasu; lehena Suarez gobernuaren amnistia dekretoa-rena. Han ez zen eperik markatzen eta hau ho-rrela denean, guk unibertitatean ikasi duguna-ren aurauera bederen, pentsatzen ohi da legea argitaratu eta hogeie egunetara bihurtzen dela egiazko lege. Haatik, dekretu hura, hurrengo egunetik beretik martxan jarri zen nahiz legali-dadetik at gertatu, politiko beharkizunak han-diak zirelako.

Era berean Antiterrorismo legea, urte bete-ko epea markatu ziotelarik eta beste ezer esa-ten ez zen bitartean, herriaren fabore interpre-tatu beharrezkoa bait zen; praktikan ez dute horrela jokatu.

Momentu honetan bai Donostiako 300 lege-gizonak, bai juzgaduak eta bai judizial poliziak, begi bistan dituzte koakzioak, gauza eta etxeen hausteak baita pertsonen zauritzeak ere; orain-go, abokatu bezala, egiteko gutti dugu, lege bidetik behintzat.

G— Gobernuak esan duenez, antiterrorismo legeak ematen dizkion neurri guztiak erabiliko ditu terrorismoa deuseztatzeko. Honetarako zazpi neurri ezagutarazi zituen Araluce eho zu-ten egun berean. Praktikan zer irizten diozu guzti honi?

E— Lehenik, garbi dago, gobernu-arduradun eta polizia erakundeei instrukzio zehatzak ema-

nen dizkietela aurreratzean zer jokabide izan ja-kin dezaten. Hemen sartuko dira baimen ema-teak bai eta bahitzeak. Gobernuaren neurri ho-rietan ez da bestelakoan ezer berririk, berez le-ge arauak oso estuak bait ziren eta gehienaz piska bat gehiago estutzen saiatuko dira. Agian, legeok, "bukar"edo eskuin-muturrari zuzen-duak dagozte; gobernuak bere berrindartzearen aurpegi bat erakutsi nahi izan du.

Egia esan, egun bizi dugun egoeraren eta "Estado de excepción" delakoan bizi geneza-keenaren artean, ez da desberdintasun handirik Egoera hartan pertsona bat nahi adina denbora deteniturik izan zezaketen; egungo honetan, ge-hienez hamar egunez egin dezakete hori, baina nahi izanez gero, militar juezari pasa diezaiokete eta detenitua berdín berdinean jarrai.

Abokatuontzat ekintzok lege kanpokoak dira, izan ere, komisartegian dagoen bitartean, nahiz jurisdizio nahiz bestean, detenitua leku berdinean bait dago. Legeari atxikiz, juezak "prisión preventiva" deklaratu bezain laster, detenitua gartzelara eraman behar bait da.

G— Uztaillean, Polizia Harmatu eta Goardiazibilen gainetik arituko zen Idazkari-ordeko bat jarri zuen gobernu honek. Gertzik zer egin du jaun honek? Praktikan garrantziarik izan ahal du? Orduan esaten zenez, klabe izan zite-keen postu hau, eta kontrolatzera zein berrin-dartzera etor zitezkeen bi polizia erakundeok.

E— Nere ustetan postu hau ez da bi erakun-deok kontrolatzea etorri. Kontuan har dezagun, erakunde hauk disziplina handikoak direla. Be-hekoak goikoen kontrolpean daude ia beren bi-zitza pribatuan eta guztian; behekoek ezer gu-tti egin dezakete goikoek jakiteke.

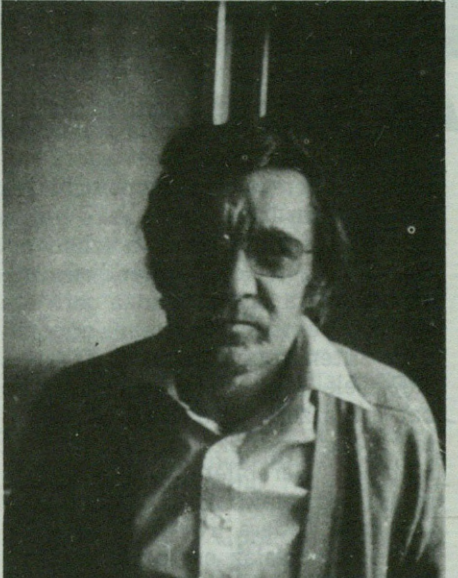
Postu honen sortzeak garrantzia gehiago damaiotela erakundeon organizatzeareian na-hi du, eta, beraz, biok, koordinatu beharrezko dituztela.

G— Haatik, esan ohi da, Polizia Harmatua "Ministerio de gobernación" delakoaren esku-tik dabilen bitartean, Goardiazibilak ejertzito-ari baldintzapeturik daudela...

E— Hau, propioki mintzatuz, ez da erabat egia. "Ministerio de gobernación" delakoak "dirección general" asko zuzentzen ditu, hala

nola "Dirección general de sanidad.. de teleco-municaciones," eta abar. Honela, bada, "Di-rección general de la Guardia Civil" eta "Di-rección general de seguridad". D.G.S.ek "Polizia Armada" eta "Cuerpo General de policía" (Komisariak) ditu bere azpian. Hemen dator ga-koa: Goardiazibilak eta Polizia Harmatua Go-bernu Zibilaren menpean daude zenbait ekin-tza arlotan, baina dixiplina, asenso eta juris-dikzio kontuan Ejertzitoaren menpean. Bada beste talde bat, ejertzitoaz zer ikusirik ez dadu-kana hots, komisariena, non bait daude BPS, BIC, OP, Pasaporteak eta abar.

Beno ba, ordezkari-ordeko herri hori, Direc-ción general de la Guardia Civil eta D.G.S. ren gainetik izan da ezarria.



G— Azkenik, egungo egoerari buruz? zerbait gehiago azaldu nahi ahal duzu?

E— Begira! Nik esan dezakedana zera da: Madrilako gobernuak arau eta lege espezialik martxan jarri dituen bakoitzean, inoiz baino "terrorista" ekintza gehiago izan dela. Hain zu-zen, azkeneko "Estado de excepción" izan zela-rik, egun bakoitz ezkuin terroristen ekintza bat izatera iritxi ginen, etxe, denda, Herri eta kul-tur aretoak eta abarren kontra.

Orain ere...

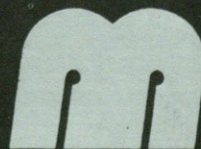
Kontuan har, terrorismoa, herria beldur-tzeko egiten den ekintza oro dela; azkenotan Gros, Egia, Alderdi-zaharra, kaia eta abar luze bat.

Momentu honetan, herri guztiari beren testi-monioa aurkez dezala eskatu behar diogu ho-rrenbeste kalte sortu dutenen kontra inbestiga-zioa zabal dadin, oraintsu zenbait dendarik egin duen bezalaxe. Are gehiago, abokatuei na-hiz Hauzo elkartei kontu diezaietela beroiei gertatuak.

Herri osoari dei egin diezagun, ekintza ba-teratu bat aurrera atera dezan.●

Estepan Aldamiz-Etxeberria

**kirolzaleen
zerbitzutan**



**miner
donostia**

☎ 41 22 72

Gobernuaren 40 urteurrena bahiturik

Aurten egin ditu 1936an eratu zen Euzkadiko Gobernuak 40 urte. Hori dela eta urriaren 10ean, igandea, batzarre politiko bat prestatu zen Donibane Lohitzunen. Bertan Katalunyako Generalitat-eko Lehendakari den Tarradellas jaunak, Manuel Irujo gobernukideak eta J.M. Leizaola Lehendakariak hitzaldi bana eginen zuten.

Haatik orain aste bat Araluce hil zuten eta Espainiako Estatuko Gobernuak Frantziakoaren aurrean egin protestaren ondotik eta nolabait bere burua garbitu nahirik-edo, 1935eko dekreto bati atxikiz Pabe-ko prefektuak bahitu egin du batzarrea.

Eta hain zuzen "ordena publikoa" nahas zitekeelako izan da bahitua batzarre hau. Nahiz eta hasera batetan jende asko prest egon Donibane aldera urreratzeko, bahitzea jakin bezain laster jende asko hoztu egin zen. Igande goizeko lehen ordutan, ez zen kontrol handirik mugan. Gerorra ordea, jendea gero eta gehiago zeterrela ikustean, gogortu egin zuten muga, bereziki frantses aldekoak. Jakin dugunez autobusen bat ere atzera itzul erazi omen zuten hala moduzko arrazoin batez baliatuz. Berebiletan zihoaztenei ere era guztietako trabak jarri zizkieten beste aldera iragaitera ez uzteko asmoz. Halaz ere pasa omen ziren 2.000 inguru pertsona.

Nahiz eta batzarrea debekatu zuten, goizeko 10etan elizkizun bat izan zen.

Sei apaizen artean eman zuten meza Aita Mauro Abata buru zela eta Alberto Onaindia "Olaso" sermoilari. Eliza bete-bete egin zen, zahar eta gazte. Euskaraz izan zen meza eta sermoia euskaraz eta gaztelaniaz egin zen. Elizkizunean hiru omenaldi ospatu zen: Gobernuaren 40 urteurrena, Leizaolaren 80 urte betetzea eta Eusko Gudarien oroi-tzapena.

Sermoian Jose Antonio Agirre asko goraipatu zuen Alberto Onaindiak bai-eta Leizaolak egin dituenak ere. Halaz ere akats bat salatu zuen: Gobernuak egin lanak isilegi gordetzea herriaren aurrean. Sermoilariaren arauera, Eusko Gudariak "aingeru" batzu izan omen ziren. Ondotik etsaiei barkatu egin behar geniola esan zuen "...pues no son enemigos sino adversarios".

Berorrek esan zuenez, Frantziako gobernuaren debekua Jaungoikoaren graziazat hartzekoa omen zen, hortatik on handiagoak etor bait zitezkeen.

Gure ustez Ebanjelioaren mezua errazegi laburtu zuen beste alderdirik bai bait du: "sua ekartzera etorri naiz" esaten bait du Jesusen Berri Onak. Gizonak eta Herriak bere askatasunaren alde borroka egin behar duela ere Ebanjelioan da-goela dirudi.

Elizatik irtetzerakoan txaloak jo zitzaizkien Leizaola eta Irujori. Segidan eta ikurrina handi baten atzetik hilerrira jo zuten Gobernu Buruek, jende multzo handi batekin atzetik. "Gora Euskadi" oihuak eruz izan ziren.

Jose Antonio Agirreren hilobia Ikurrina batez estalirik zegoen. Hilobiaren aurrean Leizaolak hitz batzu esan zituen eta gazte batek izkribu bat eman zion non Frantziako Gobernuaren jokabideaz protesta bat egiten bait zen.

Anartean Donibaneko "Jai Alai" pelotalekua CRSko poliziez erabat inguraturik zegoen.

Jendea Luis XIV plazan biltzen hasi zen txistu eta tanborilaren ingurura. Musika kioskoan ikurrina bat jarri zuten Gudari izanikoek. Mementu hartan CRSkoak sartu ziren plazara "antidisturbios"eko tresnekin. Plaza inguruan zazpi autobus jarri ziren. Berdina gertatzen ari zen Etxabeneko tabernaren ingurutan eta Donibaneko Merkatuaren albotan. Dirudienez ba omen zen 400-500enbat polizia. Hau dena goizean zehar gertatu zen.

Salatu beharreko da Donibaneko zenbait jenderen jokabidea. Izan ere, izan ziren Hego aldetik etorritakoak aurka azaldu zirenak eta restaurante batzutan jatekoa ere ukatu zuten.

Arratsaldeko laurak aldean berriz ere aipatu plaza jendez betetzen hasi zen "askatasuna" gogor oihu egiten zela. CRSak berriz ere sartu ziren eta plaza hutsik utzi zuten. Ekintza honetan bi gazte detenitu zituzten baina jendearen protesta sendoaren ondotik libre utzi zituzten berehala. Azkenik plazan bukatzen ziren kale guztiak hertsit zituzten eta polizia gauean berandu arte egon zen. Berdin "Jai Alai" eta Etxabean,

Gezurra dirudi udan, turisten eraso gertatzen denean, Frantses agintariak ez dadukatela behar adina poliziarik esaten duten bitartean, egun honetan horrenbeste bildu ahal izatea.

Arratsaldean zehar, goizetik 7,30tan beren herrietatik irtenikako autobusak ailegatuz zihoazten Donibanera, mugan denetarik izan zelarik: katxeok, intsuak bai-eta egur emateak ere. Honelakoak itzultzean ere izan ziren hego aldeko bideetan muntaturik zeuden kontrol guztiak aipatzeke.

Euzkadiko Gobernuak Prefektuari probokazio hura deusezta zezala eta polizia erretira zezala behin eta berriro eskatu zion baina erantzun bakartzat, kaleko jokaera jaso zuten.

Honela bukatu zen Omenaldi egun izan nahi zuen Igande hura. ●



Goian 1936an Eusko Gudariak Eskuinean, Donibanen hilerriruntz





EUZKADIKO GOBERNUAREN KAZETAURREKOA

Politika

"Gerratik bakera iragaiteko lau helburuotara iritsi behar dugu: Euskal Indarrenganako konfiantza lortu; bake bidetan abiatu odol isurtzeak uxatu arte eta amnistia lortu arte, pi puntuok nahi eta ez elkarrekin lortu beharreko dira; zentralista boterearen aurrean, euskaldunen askatasuna bai-eta askatasuna euskal lurraldearen barruan; azkenik Euskal Aberri baten sortzea", esan zuen Jesus Mari Leizaola Lehendakariak.

Agian gorago azalduriko lau puntuotara muga daiteke Leizaola Lehendakariaren eta bere gobernuaren helburu pentsaera egungo egoeraren aurrean.

Kazetaurrekora, gobernuakide diren Juan Iglesias (PSOEkoa), Gonzalo Nardiz (ANVkoa), Fernando Carranza (IRVkoa) eta Mikel Isasi (PNVkoa) jaunak azaldu ziren Lehendakariak gainera.

Kazetaurrekora anitz kazetari urreratu zen eta anitz gai azaldu zen. Kazetari batek galdatu zion

Lehendakariari ea Euskal Herriaren askatasuna lortzeko beharrezkoa ote zen Espainiako Estatuaren barruan federalismo batetatik iragaitea. Harek erantzun zuenez, pausu hau ez da erabat beharrezko nahiz-eta hori mementu bokoitzean eta konkretuan aztertu beharko litzatekeen. "...Gainera azken urteotan iritzi desberdinak agertu dira gai honen inguruan".

Tarradellas jaunaren iritziairen kontra azaldu zen. Izan ere jaun horren ustez eta bere kasuari dago-kiola zera dio: Generalitat delakoak

Espainiako oposizioarekin paktugintzan hasi ordez, zuzenki Gobernuarekin beharko lukeela hitzegintza, Gobernutik Gobernura. Leizaolak zioenez, lehenbizi beharrezko da hauteskunde libre batzuen izatea Euskal Herriak bere ordezkariak hauta ditzan. Orduantxe 40 urte bete dituen Gobernu honek ez duke zentzurik izan.

Beste arlo batetan Gobernuak bere Lehendakariaren ahotik, laguntza guztia eskaini zion "Consejo Nacional Vasco" delako plataformari. Erakunde honetan, egun Euzkadiko Gobernutik at dauden beste alderdi eta erakunde politikoak sartu ahalko lirateke.

Halaz ere eta Nafarroaren inguruan sortu den eztabaida dela bide, PNV, ANV, PSOE eta PCE alderdien arteko negoziaketak nahiko geraturik daudela esan zuen.

Hego aldera itzuliko ziren ala ez galdatu zien norbaitek gobernuakideei. "Nahiz eta ez dugun horrelakorik inoiz erabagi, Euskal Herriak hori nahi baleza, berehala itzuli egingen ginatke".

Egungo euskal egoeraren aurrean, talde politikoen arteko botorroken gainetik definitu zen, bere bere egitekoa Euzkadiko Gobernuaren Lehendakari bezala, Euskaldun ororen askatasunaren zaintzea zela esan zuen, nahiz-eta ez noski denen iritzi eta jokamoldeekin bat etor.

Azkenik Leizaolak zioenez, bere egitekoa lehen hauteskundeak izan bezain laster bukatuko da. ●

JAVRIERITZA

EUZKADI'KO JAVRIERITZA



Leizaola Lehendakaria, Joan Iglesias PSOEkoa, Fernando Carranza IRVkoa, Gonzalo Nardiz ANVkoa eta Mikel Isasi PNVkoa

Badatozela!...

Badatozela!...

Badatozela!...



Inork ez du zein datozen galdetzen. Jendeak badaki zein diren. Gerrilleroak. Beren buruak Kristoren mutiltzat dituztenez gero, Kristorenak egitera eta ematera doaz gainera. "Jendea izututa daukate" diote dendariak eta tabernariak. Izan ere izugarriak egiten ari dira azkenaldi honetan.

Hori dela eta Donostiako Udaletxera jo dute laguntza eske. Alkattea kanpoan nonbait eta, Muñoz Mujikarekin hitzegin dute. Hogeitaka dendari eta tabernariren kejak agertu dizkiote.

Bar Bay Bay-ko nagusiak honela kontatzen du berari gertatutakoa: "hilaren bostean zen; arratsaldeko 7,30ak aldera 15 edo 20 laguneko talde bat sartu zen barrura, aurrean arrapatzen zuen guztia txikituz. Batzuek kanpora ihesegin behar izan zuten, besteak komunetan gorde ziren. Lau luna, agerian zeuden ontziak, 20 botilla whisky, koñaka eta edari botilak, sillak eta abar hautsi zituzten. 60.000 peztako pikardia egin zuten.

Barandiaran : Avenidan gertatutakoaren berri jakin bezain azkar ateak isten hasi ginen. 150 lagun zeuden barruan zerbait hartzen. Terrazako silla eta mahiekin ateko luna eta Kale Nagusikoa puskatu zituzten, baita frigorifikoarena ere. Ikara larritan jarri zen jendea: zaharrak, emakumezkoak eta umeak lasatzea ez zen erraza. Terrazako sila mordoa puskatu zuten.

Urola : sarrerako ateetako lunak hautsi zituzten, mostradore atzeko ispilua, 23 edari eta koñak botila, 21 banderila ontzi; zerbitzarien bizia arriskuan jarri zuten.

Sirimiri: "Sekurit" luna bat hautsi zuten eta jendea izutu.

Pasteleria Yzar: Katez eta burniz harmatutako talde bat etorri zen arratsaldeko zortziak aldera. Ezeren biderik eman gabe, eskapareteko luna puskatu zidaten.

Beti-Jai: Edari botilak, ontziak, mahaiak... Harrapatu zuten guztia txikitu zuten.

Koxkera: 8,30ak aldera zen:

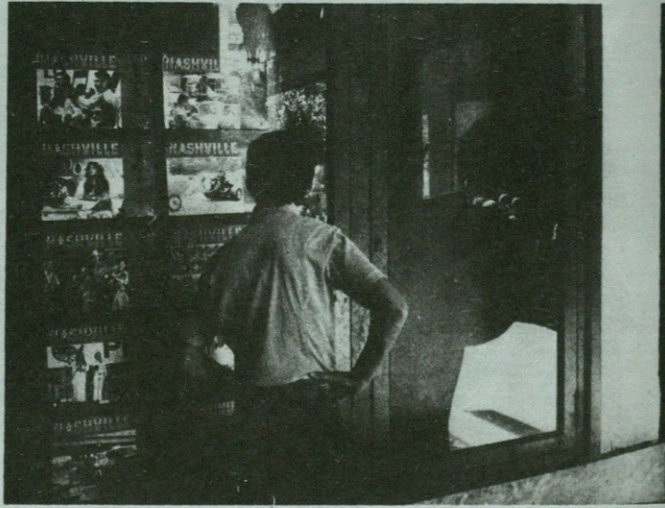
2,50 x 1,50-ko bi luna puskatu zituen talde ezezagun batek.

Loretzu: Sarrerako atearen kristalak, eskaparetea, botilak, basoak, ontziak.

Gure Ametza: kate eta porraz sartu ziren zortziak aldera.

Bar La Espiga: Zortziak hamar gutxiago izango zen. Honelako beste basakeriarik ez dut gogoan. Jende mordoska zegoen barruan. Neska batzuk ikusi nituen dardaraz atalondan. Berehalaxe laukote bat agertu zen mehatxuka eta porrekin. Barruko jendeari eraso zioten gupidarik gabe. Zerbitzariak, neure emaztea eta neu geratu ginen barruan. Iseka eta mehatxuak nahikoak ez izan nonbait eta, sillak bota zizkiten mostradorera. Botilak, basoak, ontziak eta aurrean harrapatu zuten guztia txikitu zuten. Oraindik nahikoa se gabe, noski, eta irteerakoan sarrerako atea puskatu zuten.

Bar Riojano: Bi luna hautsi, bur-nizko barrekin jendea jo. 7 urteko



mutiko bati nerbiotako atakea eman zion.

Pasteleria Gozo Toki: bi luna eta kristaleria guztia apurtu zuten harrika. Sarrerako atea hausten eginalak egin zituzten. Kolpeka atera zuten barruko jende guztia. 25.000 peztako okerrak egin zituzten.

Bar Lazkano: ontziak, tresnaria, berogailuak eta abar. 200.000 peztako pikardia.

Bar Oscar: bi luna, ispilua, jendea mehatxuka kanpora bota.

Bar Aitzgorri: istera behartu gintuzten. Baina norbait barruan geratu bait zen berriro etorri ziren, zakar.

Bodega Donostiarra: jendea kanpora uxatu, kristalak hautsi, ontziak eta abar.

Pelukeria San Jerónimo 16: ateak itxi nituen, argiak itzali eta eskaratzera atera nintzen. Ateko kristal hotsak entzun nituen barrutik.

Valentin Lasarte: Urriaren 5ean, ilunabarreko zortziak eta laurden ziren; sorbaldaraino, ilea zuen neskakatxa rubia bat buru zuen talde bat hurbildu zen burni, kate eta pistolaz harmaturik. Ontziak, platerak, basoak eta abar txikitu zituzten; nere alaba eta zerbitzari bat nerbiotako atakeak jo zituen.

Bar Ciaboga: bi paisano sartu ziren jendea joka ateratzera: ontziak, bitrina bat, botilak eta harrapatu zuten guztia txikitu zuten.

Bar Floren: bost gizonezko barruko jendea bidali zuten, jabeari pistolaz eraso zioten eta isten ez bazuen burua txikituko ziotela esan.

Cafeteria Vesubio: kanpoko luna, ispilua, ontziak eta abar puskatu zituzten eta bati eskua zauritu zioten.

Taller de Fontanería y Electricidad: Anizeto Zabalaen ondorengoa da. Luna bat puskatu zuten.

Jendea honela beldurtzen eta izutzen duenari deritza terrorista. Eta jendea benetan izutua dago. Aspal-ditik gainera. Antigua aldean bolada izan zuten. Orain Parte Zaharri heldu zaio txanda.

"Jende honi inork ez dio konturik eskatzen" zioten komunikabideetako kazetariekin bildu ziren dendari eta tabernariak. "Estropadaz gero beti badugu zerbait". "Hutsik dauzkagu geure etxeak". Baina be-

har hainbat ez irabaztea eta pikardi hauek egitea bat da, eta bestea, gure barruan sartzen duten ikara eta egiten duten kaltea.

Taxisten Elkarteko buruari, Miñano jaunari, estuasun gogorra pasa erazi zioten bi gizonezko. Loiola-ko kuartelera eramateko eskatu zioten. Bidean pistola atera zioten eta sosik ordaindu gabe ospa egin.

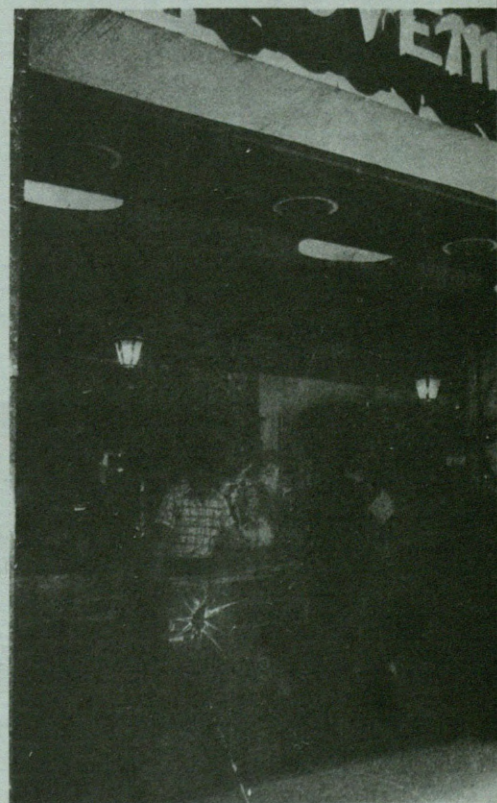
"Gandarias, Txaplata eta Manolo" jatetxeetan ordena-zaintzaileek oker haundiak egin zituzten irailaren 12an: bakean zegoen jendeari eraso, denak kanpora bidaliz, ontziak txikituz, kristalak hautsiz...

"Gure bizitzak eta ondasunak arriskuan daude". Zerbait egin beharrean gara. Munizipalek saltsa dagoen lekutik ihesegiten dute. Goardaren batzuk jarri edo harmak edukitzeko baimena lortu edo zerbait egin beharrean gaude. Ez dago beste erremediorik", zioten.

Geroztik ere atertu gabe ari dira bazterrak txikitzen. Arrantzaleen kaja, karro eta abarri su eman zieten ostegunetik ostiral bitarteko gauean. Baita Okendo parkingo berebilei ere.

Igande goizean, goizeko laurak aldera, bost lekutan egin zituzten okerrak. "Exclusivas Tilves"en eskaparateko luna hautsi zuten. Inazio Zelorri Intxaurrendietari ere eskaparateko luna. "Nuevo Gros" dei-

tu dendan hiru luna. "Vinos Las Campanas" ardandegian eskaparateko luna. "Autoservicios Lorea"n 2,50 x 2 metroko luna bat, eta 2,50 x 1 metrokoa bestea.





DONOSTIAKO AZKEN GERTAKIZUNAK EGUNEZ EGUN

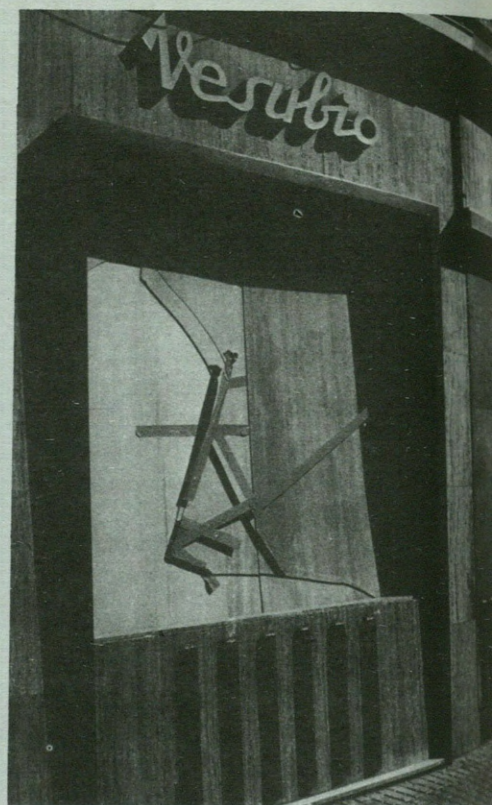
Urriaren 4ean-astelehenean.

Arratsaldeko 2,20an, Donostiako Avenidan bost hildako : Juan Maria Araluce Diputazioko lehendakaria, beronen txoferra eta beste hiru poliziako.

Berehalxe polizia andana, anbulantziak, bonberoak... Jendea ikusmiran, galdezka, uzkur,...Eskuindarrak sututa, harmatuta ere ikusi ziren.

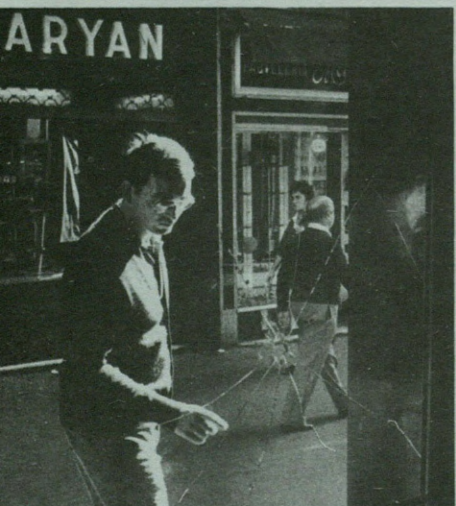
Madrileraino bertaraino iritsi zen astinduarien dardarizoa. Gobernuak Batzarre berezia egin zuen. Martin Villa telebistaz mintzatu zen gobernuaren erabakien berri emanaz. Demokrazia asmoak ez lausotzearren edo "Estado de Excepción" legerik ez zuen ezarri.

Baina "estado de excepción" garaian bezalaxe jendea detenitzen eta katxeatzen dute, eta etxeak miatzen dituzte. Euskal Herriari, agindu zaion demokrazia sinestea, ez zaio erraz gertatzen egoera hone-tan;



Urriaren 5ean-asteartean. Hiletak "Buen Pastor"en . Jende asko elizkizunean. Bukaeran legezkoa ez zen manifestazioa egin zen, legezkoa izateko hamar egun lehenago baimena eskatu behar bait da. Jesus Mari Zabalararen aldekoan isiltasun eta errespeto osoa eskatu zuen Gobernu zibilak. Oraingoan ez du honelakorik eskatu eta ondorenean denda eta tabernatan bazterrak txikitzen eta jendea izutzen ibili ziren.

Urriaren 6an-astezkenean. Aurreko gauean egin zituztenak egin eta gero jendea nahiko larri zegoen. Bi ikurrin jarri ziren amutzat, dirudicenez, kentzaileak etorri zai bait zeuden gazte batzuk. Begiak zorrotz zi-



tuen kalean zebilen jendeak.

Espero zen bezala 8,30etan azaldu zen eskuindarren taldea. Zenbait gaztek talde horretako bat baino gehiago ezagutu zuen. "Hemen dituk" hotsegin zuten Narrika kalera sartu zirenean. 31 de Agosto kalera heldu bezain azkar hango ikurriña kendu zuten. Gazteek, ordea, gainera saltatu zitzaizkien. Kaira jo zuten orduan eta hango guardiazibilen atzean izkutaturik gazteei tiroka eraso zitzaizkien. Belfast zirudien hogei minutuko borrokaldi hartako giroak. "Euzko gudariak" abesten eta "Gora Euskadi Askatuta, sozialista eta batua" hotsegiten hasi ziren gazteak.

Marinako komandantziako leihotik tiroak bota zizkien norbaitek gazteei. Goardazibilak eta poliziak erruz ugaldtu ziren. "Kale-garbitzen" zebiltzala lore-ontzi batek jo zuen poliziaren kotxea. Jendeak leihok azkar itxi zituenari esker ez zen ezeren okerrik gertatu, etxe hormetan bala arrastoak garbi agertzen bait dira.

Parte Zaharretik ateratzen zenari bizkarra ondo berotzen zitzaion. Bulebarrean pasatzen ziren berebilkak ondo miatuak izan ziren.

Larrialdi honek gaueko 11ak arte iraun zuen.

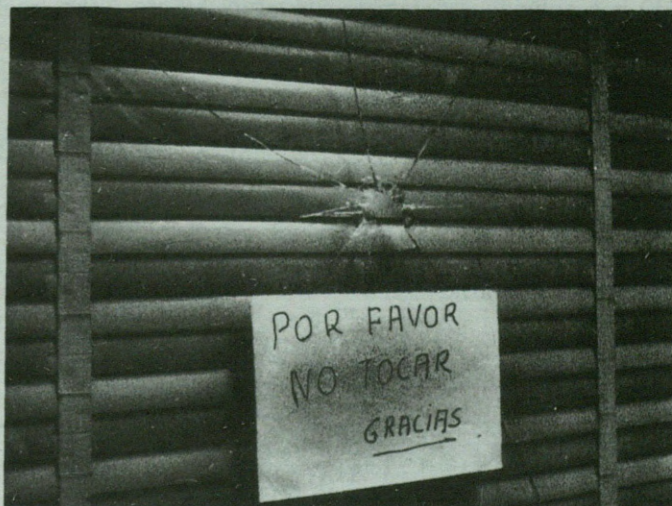
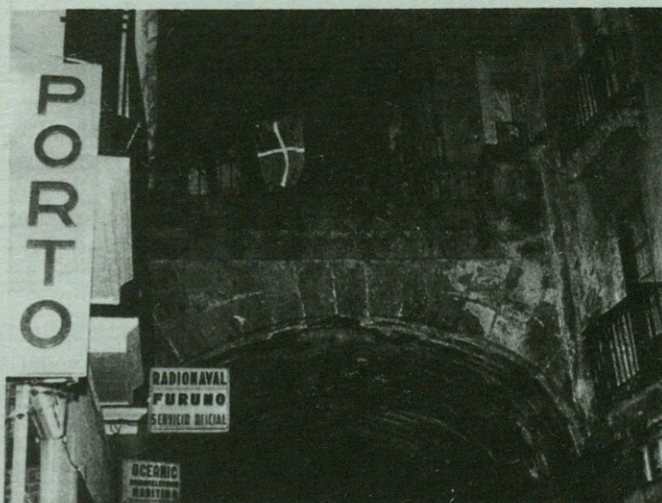
Urriaren 7an— ostegunean. Zenbait lekutan kontrolak jarri zituzten: Avenidan, Bulebarren, Parte Zaharrean eta abarretan. Borrokaldirik ez zen izan.

Urriaren 8an— ostiralean. Eskuindarrek eman zioten guardazibilen etxearen ondoan dagoen kaiako "portaviones" eko tresneriari: arrai-kajak, berebilkak, karroak eta abar erre zituzten. Non ziren karabineroak, suaren txinpartak Igeldotik ere ikusten bait ziren.

Ilunabarrean Santa Maria elizan meza izatekoa zen hildakoen alde. Jendeak alkatearekin, bertako erretoarekin eta Gotzaiarekin hitzeging ondoen Amarako Sagrada Familiar ematea erabaki zen. Eskerak! bestela kristorenak egingo zituzten.

Urriaren 9an— larunbatean. Donostiako bost lekutan egin zituzten pikardiak.

Poliziak ez ditu gaiztaginak oraindik detenitu. Talde "inkontrolatuak" direla denok badakigu, baina baita ezagunak direla ere. Zer gertatzen da? Hau ahal da demokrazia?



Jendea honela izutzen ibiltzeko eskubiderik ez dago. Eskuindaritsu hauek honelako askatasuna duten

bitartean denak lagun direla pentsatuko du herriak, arrazoi osoz.●



EUZKADIRI EGURRA EMAN!

Euzkadi osotik dator polizien eta "besteen" ekintzen berri. Batzu zehatz eman ditugu baina oraindik badira aipatu gabeak.

Donostiako kaleetan izugarrizko kontrolak, gehienetan "espezial" direlakoekin.

Errenterian, hilaren 7an, "gerilleroen" bisita eta hurrengo egunean 800 bat poliziena. Arratsaldeko 4rak aldean has eta ilunabarra arte aritu ziren; umeen eskolako poltsak ere miazten zituzten eta etxe batzuetan euskal disko eta zintak hartu eta puskatu egin zituzten.

Ataun ere erabat miatu zuten joan zen astean goardiazibilek, gerra garaiean balitz bezalaxe.

Detenituak ere badira noski. Batzu komisarian, bañeratik pasa eta kanporatzen dituzte, baina badi-

ra kartzelara sartu dituztenak ere.

Martuteneko jaiak debekatuak izan dira. Durangoko festetan "grupo incontrolado" baten mehatxuak gazte talde bati eta herriko areto bati. Gasteizen abokatuen Kolejioko idazkariari -Ampara Las Heras- egin diotena...

Zerrenda ez da hemen bukatzen. Ipar aldean ere etxe miaketak eta guttienez 12 lagun detenitu ditu CRSek.

Ekintza hauek denak elkarren artean duten lotura garbia da. Espainiako Estatuko gobernuak, Aralucenaren ondoren bere asmoak agertu zituen eta badakusagu hori nola ari den zertzen. Are gehiago ekintza hau aitzakitatzat hartuaz, eta urriaren 13 eta 27ko huelga nazional orokorrak buruan dituztela, herri osoa beldurtu nahiz, egurra eman ez dihardute. Herria gero eta gehiago borrokatzen ari den neurrian, zampaketa gogortzen saiatzen dira.

Frantziako Estatuko Gobernuak, Espainiakoarekin hartueman onak gorde nahi dituen gero, laguntza osoa eskaintzen ari zaio.

Egurra jasan beharrean aurkitzen gara beraz. Noiz arte?



ETA HERRIARI KONTUAK EMATEN

Urriaren 4ean bost gizon hil zituen ETAK Donostiako Avenidan: Diputazioako Lehendakaria, beronen txoferra eta hiru polizia.

Sarraski hau gaitzetsi duten oposizioako partidu guztiak oportunistatzat jo ditu ETAK; Euzkadiko Gobernuak. P.C., P.S.O.E., P.T.E., M.C.E., eta VI-L-C.R. alegia. Carreronean ere hori bera egin omen zuten: aurrena gaitzetsi, gero eskerrak eman.

Diktadurari kontra gogor erasotzea erabaki zuen orain dela urte bete ETAK. Diktadorea hilik "Ariasen eta Suarezren promesak hitz hutsak zirela Herriak ikusi arte itxogitea pentsatu genuen".

"Baina Gobernuak ez du amnistia eta askatusunik ematen. Espetxetako giroa gogortu eta herriaren manifestazioak ito egin ditu" diote ETA militarrak. Eta azken aldi honetan izan diren hilak eta zaurituak gogoratzen dituzte.

"Euzkadiko diktaduraren euskarririk nabarmenetako bat horregatik hil dugu. "Consejo del Reino"ko aholkulari, Gorteetako prokuradore eta Gipuzkoako Diputazioako lehendakari izateaz gainera eskuindarrekin bat eginik azaldu izan da. Euskal Herrian "orden-indarrek" egin sarraskien errua Herriari ezarri izan dio".

Honela zuzitzen du ETAK azkeneko ekintza bortitz hau. Eta dirudien ez du atzera egiteko asmorik. "Amnistia osoa eta eta Euskal Herriaren eskubideak" alde batera utzirik bait dihardute Espainiako oposizioako partiduek ere.

"Herriaren kontrato bortxakeria guztiari justizia egingo diogu" diote.

Bost heriotze hauen jabe egin dira. Baina honi buruz egin omen zuten kazeturreko elkarrizketa ukatu egiten dute. "Gertakizun honi buruz ETA militarrak ez du kazeturreko mahai ingururik egin. Frantziako Gobernuak berotu dadin eta atzerriratuen kontra erasoka has dadin eman da gezurrezko albiste hori. Mahai inguru horretan izan diren kazetariak non dira, bada? Frantziako Gobernuak tranpa honetan ez dela eroriko uste dugu."

AZPEITIA

AZKEN ORDUKOA. Hilaren 11an, astelehena, goardiazibiletako "cabo pri-ra" baten semearen ezkontza zen Loiola-k "Amenabar" jatetxean, "Etxaniz"en berriz beste ezkontza bat. Lehenengo jate-txean zeudenetako batzuk bigarrenera joan eta bi uniformedunek euskal kantak jotzen ari ziren "Beti Alai" konjuntokoei eraso omen zieten. Zortzietan amaitu behar zen festa seirak eta hogeietan itzali zen.

ZALDIBIA

Ongietorriak. Lau urte inguru gartzelan egin ondoan etorri zaizkigu Antonio Etxeberria eta Iñaki Mendizabal. Paseak pasa, gizaseme bikainak etorri dira, animotsu lanari berriro ekiteko.

Herriak besozabal itxoegin zien; ez zuen logurerik eta ez zuen atsedetik hartu, harik eta bere bi seme horiek Zaldibian ikusi arte. Ez zien utzi zuzenean etxera joaten. Martinartzaneko zubian jarri zen zai eta han jetxi behar izan zuten biak. Hango gora hotsa! Musu, malko, poz eta biohotzaren taupadak. Ikusi gabe adierazterik ez dagoen modukoa. Txistulari, bertsolari eta abar ongi-etorria egiten. Goizeko ordubi t'erdia aldera bildu ginen etxera.

ZESTOAKO EUSKAL ZINEMA AMATEUR TOPAKETA

Antolatzaileak mintzo

Lehen Esukal Zinema Amateur Topaketa martxan dugu iadanik. Zestoan eratuko, urtarilaren 6,7,8 eta 9an. Zestoarrek hitza bete dute.

Iazko martxoan Eibarren eratu zen euskarazko sozial komunikabideei buruzko lehen jendeurreko elkarrizketan, euskal zine amateur lehiaketa bat sortarazi beharra salatu zen. Geroztik, hurrengo hilean, apirilean, Zestoako I Zinema Astean zehar, euskal zineari buruzko bigarren jendeurreko elkarrizketa muntatu zen, eta, Xabier Unanuek, Zestoako Zine Club taldearen izenean, Eibarko enbidoa jaso zuen, hots, 1976 urtean zestoarrok euskal zinema amateur lehiaketaz arduratuko zirela. Gertakari guzti haien lekuko aparta izan genuen Z.ARGIA.

Kazetaurreko aurkezpena

Urriaren 6an eratu zen Zestoako "Gure Txokoa" Elkartean. Bertara deituak ziren euskaraz berri emateko prest egon ohi diren komunikabideak. Ez zen, ordea, kazetarien aldetik harrera onegirik suertatu. Aldizkariok beste gai batzuri atxikirik dihardute aspaldio. Kultur arloak bigarren mailan geratu dirateke. Ekilibrioa ezin manteindu nobait.

Aurkezpenaren onodtik, Xabier Unanue eta Martin Ibarbia arduradunak genituen. Xabier, duela hamalau urte Zestoako Zine Forun saioak sortu zituztenetarikoa bat dugu, eta Zine Club taldearen zuzendari. Horrez gainera, herriko kontzejal guraso elkarteak, Z. ARGIAko idazle... eta zerbait gehiago ere, segurutik.

Martin Ibarbia beasaindarra, berriz, zine mundutik hurbilago ari da, han-hemenka hitzaldiak eta zine-forum aurkezpenak eginez. Bikote ona lotu zaio lanari, lehen Euskal Zinema Amateur Topaketa honetan.

Topaketa, ez lehiaketa

Z.A. — Zergatik "Topaketa" izena, eta ez, ordea, baserako "lehiaketa"?

M.I. — Lehiaketa bat egitea harrokeria ez ote zen izango pentsatu dugu. Lehiaketa batek "irabazle" eta "galtzaile" batzuek erakartzen ditu. Ez dugu uste izan, gaurko lanak hortik jo behar duenik.

X.U. — Bestalde, lehiaketa batek montaia serioagoa behar du, bai araudi, bai epai-mahai eta baita baimen ofizialak lortzearen aldetik ere.

Z.A. — Zeintzu lirateke topaketa bonetaz burutu nahi zenituzketen belburuak?

X.U. — Zinea egiten ari den jendea bada Euskal Herrian. Non agerturik



Kazetaurreko mahaia

Martin Ibarbia, Xabier Unanue, Julian Aranguren

ez du, ordea. Topaketa honetaz posibilitate hori eskaini nahi diegu.

M.I. — Gainera, nork bere aldetik dihardu, gainerako zinezaleekiko harremanik gabe. Jendeak elkarrekin topo egin lezala nahi genuke, elkarren berri jakin eta besteen esperientziak eta obrak ezagutu.

Z.A. — Baina, horratik, euskal zinemarik ba ote da?

X.U. — Egia esango badugu, Euskal Zinemarik ez da, eskola edota mugimendu bezala, behintzat. Filme solte batzuek daude, baina ez Euskal Zinerik.

Z.A. — Eta filme boik, "euskal" filmeak ote?

M.I. — "Euskal" zein edo zer da? Arazo honek eztabaida asko sorta-

razi du, eta ez zinegintzan bakarrik. Noiz da obra bat euskalduna... egilea Euskal Herrikoa denean, euskaldun denean, euskaraz delako, edota euskal problematika bat azaltzen duelako?

Z.A. — Galdetzeko nabiko gara guzuen erantzunak galderak baino nabiago genituzke...

Euskal zinea euskaraz

X.U. — Martin eta biok luzaro mintzatu gara honetaz, eta gure jarrera guztiz garbia da: euskal zineak euskaraz behar du izan. Hortik gorako pausoak matizapen kontua dirateke.

M.I. — Eta hau ez diogu guk bakarrik. Aurtengo otsailean Bilbon eratu ziren "Primeras Jornadas de Ci-

ne Vasco" direlakoetan iritzi berdina heldu ziren. Olea, Merikaetxeberria, Rebollo, Bakedano, Oteiza eta beste hainbat eta bainbat zinegile eta zinezale bildu ginen. Ez ginen guztiok bat etorri, baina euskal zineak euskaraz behar zuela maioriaz azaldu zen.

Z.A. — Zer diote bonetaz katalan eta gailegoek?

M.I. — Katalanak zer esanik ez. Orensen eraturiko espainiar estatu berruko nazio zine agerketan, berriz, nazio bakoitzak nork bere hizkuntzaz egin behar litzuzkeela filmeak proposatu zen, nahiz eta gero subtituluak jarri. Nazio zentzu handia nabarmendu zen Orenseko ihardunaldietan.

Konsekuyente jokatu

Z.A.— *Topaketa bonen zabalkundea euskara hutsean egin duzue. Bai oinarrien moldaketa eta baita kazetaurrekoa ere. Erdaraz ez ote zabalkunde bedatuagoa?*

X.U.— Hau ere asko pentsatu dugu. Noski, guk geuk zabalkundea egitea nahi dugu, eta honegatik hots egin dizuegu kazetariei. Baina, esan bezala, gu euskal eta euskarazko zine baten atzetik gabiltza, eta konsekuyente jokatu behar dugula iruditzen zaigu. Bestalde, badirudi, euskal zinegintza baten barruan murgiltzeko prest egon daitekeen zinegileak, gainerako euskal komunikabideen berri ere jakinean egon behar duela.

Z.A.— *Zer holako barrera espero duzue?*

X.U.— Ez da erraz aurrez jakitea. Dena den, gehiegirik ere ez zaigu komeni. lau eguneko programa burutu baitugu egileek beren filmeen aurkezpena egin ahal dezaten.

M.I.— Nahiz eta lehen urtean guti etorri, berdin zaigu. Dozena erdiren bat aski da hasteko. Euskal Herriko zinegile amateurrek beren obrak publikoki azaltzeko urtean behin badutela aukera Zestoan, haxe da guk nahi duguna. Ez goaz numeroa egitera.

Z.A.— *Egileak beren filmeak aurkeztuko dituztela ulertu diogu Xabierri...*

X.U.— Bai. Ez dugu nahi filme emate soila egitea. Egileek beren azalpen eta xehetasunak ager ditzatela nahi dugu. Egile eta ikusleen arteko komunikapen bat lortu nahi dugu. ●

Xabier Unanue.

Nazio zinea

Z.A.— *Z. ARGIA honetan azaldu izan da inoiz Almeriako zine independenteaz zerbait. Zaragozan ere eratu izan dira era honetako bilerak. Zer jarreratan daude?*

M.I.— Almerian zein Zaragozan giro guztiz ezkertiarra nabaritu izan da, baina ez dira, ordea, nazionalitateen zapalkuntzaz ohartu, agian problema hori bizi ez dutelako. Orenseko ihardunetan, aldiz, aintzindari azaldu dira gailegoak zine nazionalaren hauzia aztertzean.

Z.A.— *Zestoako topaketareb oinarriek, biztun filmeek euskaraz behar dutela izan eskatzen dute. Lanak bidaltzeko epea bi hilabetekoa baizik ez da. Epe labur honetan euskarazko filmerik sortuko ote?*

X.U.— Lehen urte hau, lehenengoa denez gero, orain arteko produkzioaren bilduma izan daiteke. Datorren urteko topaketak urtebeteko epea eskainiko du. Aurtengoan, ordea, orain arteko guztiek partu har dezakete.

Z.A.— *Baina euskaraz ba al dago iadanik ezer eginik?*

M.I.— Ez balego ere, nahi izanez gero, bi hilebetetan hogeitun minutuko filme bat egin daiteke. Bestalde, dagoeneko gaztelaniaz buruturik daudenei euskarazko banda magnetikoa sartzea ez da beste munduko gauza.

LEHIAKETAREN OINARRIAK

OINARRIAK

1. Euskal Herrian jaio edo bertan bizi den edonor zinegile amateurrek har dezake parte.

2. Filma 8 eta Super 8 formato era-ko bakarrik izan daiteke, zuri-bel-tzean edo koloretan mutu nahiz soi-nudun, baina, hau, filma berari itsa-tsia.

3. Euskal Zinema Amateur-aren topa-keta denez gero, filmen hitz eta elka-rrizketa guziak, euskaraz izan behar-ko dute.

4. "Hautapen batzorde" batek au-rreraz aztertuko ditu filmak, oinarriak betetzen ote dituzten ikusteko.

5. Honako sailetan sartuko dira fil-mak:

- 8 eta Super 8mm.
- Argumentu
- Dokumental
- Gai aske
- Filmaren luzapenak ez du mu-garik.
- Beste filma mota batzuk berriz topaketatik kanpo geldituko di-ra:

a) Publizitario, merkatal edo zien-tifik erakoak.

b) Zinema eskolatan edo profesio-nal baten laguntzaz moldatuak.

Filma-kutxaren gainean kanpotik honako fitxa hau bete beharko da: izenburua, denbora-luzapena eta egi-learen data.

6. Izena emateko, filmaz gain beste fitxa bat bidali beharko da, honoko dataekin:

- a) Filmaren izenburua
- b) Zein sailetan artuko den
- c) Formatoa
- d) Proiektzioaren abiadura
- e) Kolorea
- f) Soinua
- g) Beste jakingarriak (erabili diren e.a.)
- h) Egilearen data:

Izen deiturak
Helbidea, herria
Telefonoa e.a.

7. "SINGLE" erarik ez da onartuko.

8. Izen emateko epea 1976.eko aza-roaren 25ean, arratsaldeko 8etan amaituko da.

9. Hamabost egun barru filma guziak itzuliak izango dira. Antolatzaileek ez dute bere gain hartuko filmak su-fri dezakeen istripuen ardura. Halare, bai erabiltzetan eta baita itzulera-n ere behar diren neurriak hartuko di-ra.

Topaketa honetan parte hartzeak, oinarri hauen onarpena dakarkio par-taideari.

OHARRAK:

Lan guziak helbide honetara bida-li beharko dira: CINE CLUB CES-TONA (ELIZ ONDO ZINEMAN), c/ Iglesia, 1 Cestona (Gipúzcoa)

Topaketa inguruan, oinarri haue-tan agertzen ez den ustekaberik sor-tuko balitz, Zestoako Zine Klub-en zuzendaritzaren esku legoke erabaki-ak hartzea.

Topaketa ospaketa egunak: 1976.eko Abenduaren 4-5-7-8.

Sakanako batek NAFARROA dela eta



ganako zenbait maixuen gorrotoa, horrelakoa ez izan, beste era batera, zapalkuntza handiagoa jasaten dugu gaur, ez bai ditugu alperrik komunikabide guztiak hizkuntz arrotzean. Ez naiz orain gai hontan sartuko, luze joko bait luke; baina aipatu ditudan hoiak gainera, direlako konzentrazio eskolar hoiak, egin dezaketen eta egiten ari diren lan deseuskalduna gogoan edukitzeakoa da. Hau da beraz guk egun dugun prolema garrantzizkoenakoa bat. Eta hori eta antzeko lanari ekiten ez badiogu gure herriak euskara berriz bizkortu dezan, alperrik gabiltzala deritzat. Garaia dugu, Nafarroako alderdi politikoak, abertzaleak eta baita ez abertzaleak ere prolema honi gogor ekiteko, urte guztian Madrid-a begira egon gabe zenbaitek heuren sukursalismoa biluzik agertuaz.

Ez diote alperrik, ez guk, baizik hizkuntzalari ospetsuenak, direla Saussure edo Lacainek, beren hizkuntza azterketak egiterakoan diotena, hizkuntza etniaren ondasuna da, belaunez belaun moldatua eta helarazia. EUSKERA BERAZ, EUSKAL ETNIAREN ONDASUN FUNTSEZKOA DA, EUSKALDUN GUZTIEN ARTEAN. ●

URGAIN

Harrigarria, benetan, Euskal Herriarekin gertatzen ari dena. Herri honen berezgarriak ugari izan arren (etnia, hizkuntza, kondaira, ohitura t.a.), izana bera ukatu diote peninsulako zenbait idazleek. Sanchez-Albornoz eta Banús gogoratu besterik ez dago. Biek diote (Banús-ek besteari jarraitzen dio hontan): 1- Egungo Gipuzkoa, Bizkaia, Araba eta inguruko lurraldeetako lehen biztanleak (bardulok, Karistioak eta batez ere autrigotarrak) ez omen ziren euskaldunak, zeltiarrak, baino. 2.K. a. VI gizaldian Nafarroatik zetozen baskondarrak menperatu omen zituzten gorago aipatu herri hoiak. 3-Baskondar hauek euskaldundu omen gintuzten egungo euskaldunok. 4-Bosch Gimpera idazleak berak ere iritzi hori baieztatzen omen du. Hala dio Banús jaunak, batere euskaltasunik gabeko bere "Glosas euskaras" izeneko lantxo hoieta batean (ikus La Voz de España, 19.VII.73) izena bai euskalduna; egitez, ordea, izan nabarmen hori ukatzen dio Euskal Herriari.

Honatx Bosch Gimperak (izen haundi bat dugu katalandar hau Banús-en iritzi) dioena: "Hacia el año 900 antes de JC. llegó la primera invasión céltica... Con la llegada de nuevos contingentes célticos durante los siglos VIII y VII... se produjo una aparente celtización del País Vasco, incluyendo a Navarra. Pero los celtas fueron a la larga absorbidos por los elementos indígenas... perdiéndose el recuerdo de la dominación céltica" (ikus Munibe aldizkaria, XXIII urtea, 1971, 4. faszikuloa, 421. orria). Sanchez-Albornoz-en esanetan oinarritutako Banús-en iritzien aurka daude Bosch Gimpera-ren eta esan-nahiguzi hoiak... Erromatarrek, eta hauek bakarrik horrela bataiatutako bardulo, karistio eta autrigondarrak ez ziren zeltiarrak; haiek menperatu nahiez eman zituzten bereak eta bi hauek. hemengotarrak ez ziren ordea zeltiartu, zeltiarrak euskaldundu baino. Nola irakurri dute Sanchez-Albornoz eta Banús jaunek Bosch Gimperak esanikoa? Hortxe dago argi eta garbi honek idatzi takoa.

Sánchez-Albornoz eta Banús jau-

Azken aldi honetan, aho guztitan entzuten dugu, Nafarroaren euskalduntasunaren kontua. Euskaldun Nafarrak genok, horrelako ixkanbilk sortzen direnean, eta zenbait Nafar politikok "Nafarroa esna hadi" izen buruko idazketak argitaratzen dituenen aldizkari edo egunkarietan, Nafarroaren izate "bereiziari" dei bat egin nahian, berriz esanda ere, gu, Nafarroak, geure lekua nun aurki dezakegun pentsatzen jartzen gara.

Badira arrazoi historikoak, hizkuntzari dagozkionak eta abar, Nafarroaren izateaz dudarik jartzen ez dutenak. Garbi ikusten dugu egunero alderdi hori, Nafar herrialdearen euskalduntasuna probatu nahian argitaratzen diren lan edo txosteenak irakurrita.

Baita, eta garrantzizkoena hau da nerezat, herriz herri ikusten eta entzuten dugun oihua ere berdina dela jakitean: Biltzarra dela edo Nafarroako herri askotako jaietan entzuten ari garen deiak, garbi azaltzen du herriaren nahia, "Nafarroa Euskadi da".

Nere asmoa ez da, berriz, proba historiko edo batzuen bitartez gure izatea probatzea. Askari probatua dagoela uste dut bai historiak eta baita herri-euskaldun-Nafarraren nahiaz.

Izate euskaldun honen aurkako planteamenduak, txoroak eta aldrebesak iduritzen zaizkigu, pertsona eta hedadura gutxiak erakundeak eginak.

Bestela, nola uler gure geroa?. Aztertu lezagu Nafarroa geografiaz eta hizkuntza mintzatuaz, eta... Zer egingo genuke, bihar Sakanako euskaldunok, beste Euskalherriko herrialdeetatik aparte egon behar badugu?. Eta Leitza, Baztan, Ultzama eta abar alderdiak. Pentsatu ahal duzue, A.S.N. eta beste talde politiko Nabarristak osatzen dituzuenok euskera bizirik dagoen alderdi hauek nolako nortasuna duten?. Horrenbeste urteko zapalkuntza dela eta erdaldundu bazaizkigu Nafarroako herrialde asko, gure lana da berriz herrialde hoiak euskalduntzea. Eta gaur egun, nahiz Arturo Campion euskaltzale ospetsuak bere liburu "Blancos y Negros" izenekoan ager erazten duen euskeraren-



Nafarroako Erribera euskalduna da izatez

nek baskondarren euskaltasuna ukatzen badute ere, Tuterako kronista batek herri berroren eta honen ingurukoen euskaltasuna ukatu digu berriki; Ebro hibiaren eskualdearena behintzat.

Oraintsu jaso dut “La Voz de la Ribera” (bai, Ribera-koa, eta ez Riverakoa) astekaria, abuztuaren 7ko alea. Ale hortantxe dio Tuterako kronista den Marín Royo jaunak, hango besta buruen berri ematen ari delarik, bertako folklore talde baten izena komentatuz: “Enniaz eta kondairaz Tuteraz ez da inoiz euskalduna izan”. Astekari beronen irakurle batek abuztuaren 21ean ordea honela dio: “Ez dut Tuteraren euskaltasuna edo ez-euskaltasuna eztabaida asmorik. Euskaltasunaren bereizgarri bizi bat garbi azaldu da oraintsu inguru hauetan. Iruinari lotuta gaude politikaz. Euskal lurraldeari lotu gaitzaizkio horrela. Euskal folklore egarri sakona sortu da Tuteran. Eta sortu, berez sortu da hori, gazteriarren eraginez edo; gaur gaurkoz espontaneitate hutsa bai da gazteria... Baina lehenago ere bazegoen egon egarri hori Tuteran. Neure haurtzarorako — bizi-bizi dut oraindik ene gogoan — zenbait zortziko abestu ohi zen Tuteran. Nork ez du, ba, “Maite” abestu? edo “La del pañuelo rojo”? Ez ote zuten, ba, Porru-salda dantzatzeko eskola-neskek? Francisco Javier Munarriz jaunak izenpetzen du eskutitza: euskal izena berrorrena ere.

Marin Rojo jaunari erakutsi nahi nioke, Tuteraz bere inguruko lurralde eta guzti, baskona izan dela: euskalduna alegia.

Bertakoek “Vasconia” esaten



dioten lurralde bat aitatzten dute Erromako zenbait idazleek (Plinio eta Estrabon-ek bereziki): gaurko Nafarroa eta bere inguruko zenbait lurralde, gaur Zaragoza eta Logroño-koak. Sanchez-Albornozek berak onartzen du hau bere “Vascos y Navarros en su primera historia” sartu duen lurralde hauetako mapa batean.

Moncayo ingururaino iristen zen hegoaldeetik. Mendi horren magalean kokatutako Tarazona hiriaren izena bera euskalduna da kondairazaleen eta nere iritziz ere:

TURIASONE eta TURIASO esan ohi zioten erromatarrek: ITURRIA (epentesi bidez) TSU, hau da: iturritan aberats den lurraldea, eta izan ere halaxe da lurralde berori: iturri ugari baidago hor, batez ere “Ojo de San Juan” izenekoa, San

Juan baselizaren inguruan dagoena. Hego-sortaldeetik ALABONE-kin mugatzen zen gaurko Nafarroa (gaur Zaragozako ALAGON-ekin alegia. Tarazona bera lurralde hortara tokatzen da gaur) Bi hiri hauen iparraldeetik baskondarren hiri hauek ikus daitezke: Cascantum, Ergavia (Ergavica) eta Muscaria; hau da gaurko Kaskante, Ergavia (Korella edo) eta Muskaria (Tuteraz?) hiri nafarrak alegia.

Hiruotatik erdien dagoena Kaskante da (latindarren Cascantum): Campionen iritziz, euskerazko Kaskad eta Kaskailu-tik letorkeena; Azkuek ordea, kasko hitzetik datorrela dio bere hiztegian; eta, egon, kasko (“El Romero”) baten inguruan kokatua dago hiri hori, Kaskanteko zaindariaren elizatik oso gertu.

Ergabia edo Ergabikari lotzen gataizkiola, Korella edo inguruko hiriren bat inondik ere, Kaskanteren ipar-sartaldetik. Batez ere Pliniori jarraiki, ergabitarrak Kaskante grakurritarren tartean kokatzen ditu, Kalagorritarrak datozelarik gero bide berean: Cascantum Kaskante dela esan dugu; Gracurris berriz, itxura denez, gaurko Alfaro (Korellatik 8 bat kilometrotara, Errioxan); Calagurris gaurko Kalahorra inondik ere: hortatik Ergabia edo Ergabika gaurko Korella litzateke, Kaskanetik 17ra, Alfarotik 8ra inguruan dagoen Yerga mendia ere (Erga, lehenago). Erga honetatik jasoko zuen Ergabiak bere izena: Ergabe, hau da, Erga-magalean kokatutakoa, eta gero ERGAB (epentesi bidez) IKA edo IKE, hau da, Ergarako aldapa.

Kondaira bideari jarraituz, 914. Nafarroako eta Aragoiko errege zen Afonso Gerralariak Tuterallurralde osoa irabazi zuen XII. mendean. Ordutik hona, Tuter eta inguruko lurraldeak (Monteagudo eta Cortes hirietarainokoa, biak barrutik) nafar bilakatu ziren, bere burua nafartzat sumatuz eta onartuz.

Hona zer dioten Gonzaga venerableak Tuter aitatuz bere "De origine Provinciae Burgensis, con, 111 lanean: "Es cosa averiguada entre tudelanos que el Seráfico Padre San Francisco, a su paso para Galicia se detuvo y fundó convento no lejos de la comunal ciudad Tudela de los Vascos". San Franciscok Tuteran utzitako arrastoak aitatuz dio hori.

Tuterak Nafarroarako izan duen joera eta bere nafar-izaeraren berri ematen duten zenbait berri aipatzen noa orain: 1. Tuterako artxi-boan honela dio pergamino batek: Sobre lo que Tudela no quiso ser de la Corona de Aragón. Bertan gordetzen dira Tuterak Nafarroako errege Juan eta Catalinarekin izan zituzten eskutitzak; baita Aragoiko Fernandorekin eta beronen sasi-semearekin — Zaragozako Goigotzaia berau — izandakoak ere. Hauek irakurri besterik ez dago Tuteraren nafartasuna frogatzeko. Beroietatik dakigu, Tuter izan zela Aragoiko

Erregeren menpera sartu zen Nafarroako azken hiria ere, eta hori besterik ezean. 2. Madrilgo jauntxoek 1821 eta 1822 ahalegi guztiak egin zituzten Nafarroari Ebro-eskuialdeko 14 herri kendu nahirik, Tuter eta beste herri hauek ez zeuden hortarako prest, eta Madrilgoak atzera jo beharrean aurkitu ziren. 3. 1894. Gamazo Ministroak hala aginduz, Nafarroako diputatu jaunak madrilderatu zituen, 1841. legea hautsiz zergak jaso nahiez. Asmo hauen aurka ez ziren Iruñetarrak edo Nafarroako mendialdea bakarrik jarri; Erribera osoak, Tuter inguruko lurralde osoarekin gogor jokatu zuten foruen alde, orduko Korellako Castejon hauzoan jendetza handiak bildu zitzaizkien, hontarako tren bereziak jarriaz, "Euskal Herriko" lendakari zena — Arana ta Goiri-tar Sabin alegia — buru zutela, bere ikurriñarekin eta letrero hau aurretik zutela: "Jaungoikua eta Legi-zarra. Bizkaitarrak agurreiten deutse Naparrak". Tuter merindadekoek "Gernikako Arbolenaren doinuaz beste hau abestu zuten: "Tudela te saluda Diputación Foral, y quiere que este canto te dignes escuchar, nuestras vidas y haciendas desde ahora tuyas son y nadie a nuestros Fueros vendrá a echar un borrón, porque aquí hay corazonos do late el patrio amor y quieren más morir que vivir sin honor". Neronek ikusi nuen Korellatarrak Castejona eramaten zuten ikurriña, baina, gero, 1936an galdu edo izkutatu egin zen. ●

(jarraitzeko)

PIRMIN DE ERGABIA



Aberrigintzaren ekintzean, helburu nagusi batzuk bai daude: Euzkadiren juridik nortasuna (lau Hegoaldeko herrialdeekin, oraingoz) lortu; euskara batua ofizialki eskolatan sartu; egiazko euskal kazetari-tza bat finkatu, euskaraz eta une hontan erdaraz ere; gure lurrean nuklear zentralak debekatzea; euskal Elizaren batasuna, euskal Irratia, euskal urrutikuskinaren programak... eta euskal Unibertsitatea, noski.

Bide hontan gaude. Egiazko abertzaleok (Euzkadiren batasuna eta burujabetasuna, bai eta euskararen batasuna eta ofizialtasuna nahi ditugunok) saiatzen ari gara hau guzti hau gureganatzeko. Jakina, ekintza hontan, politik eboluzioa, Espainarena, garrantzi handiko faktore bat da. Uneak laguntzen eta lagunduko gaitu. Penintsulan, Países Catalans eta Galizak (beste eskualdeak kontatu gabe) borroka berdina daramate.

Asmo ederrak eta slogan ederra-goak... baina gure errealitatea, eusko errealitatea, arreta handiz aztertu behar dugu soziologi aldetik.

Zalantzarik gabe, euskara dugu euskal abertzale kontzientziaren habirik sendoen. Nor da Euskalduna? Euskaraz hitzegiten duena. Ez noa esatera euskara gabeko "euskaldunik" ez dagoenik. Euskara ez dakiten euskotar abertzaleak denok ezagutzen ditugu, baina abertzale hauk nolabaiteko egoera anormal batetan daude.

Azken hilabetetan, gure Aberriaren entrepresa edo ekintza nagusiak (Amnistia, Foruak, ikurrina, Burujabetza edo autonomia) lilurtzen gaituzte. Honela izan behar du Dena dela, gure oinarritzko problematikak gure ardura merezi bai du ere. Azkenetan ez ditugu gehiegi aipatzen euskararen gorabeherak, herri mailan, kale mailan.

Errealitatea ezagutzeko, lekuetara joan behar dugu eta jendearekin hitzegin. Zoritxarrez, eta esate baterako, nafar askok ez ditu ezagutzen Bizkaia eta Arabako bazterrak. Arabar esko inoiz ez da joaten Nafarroako ibarretara, txokoetara. Eta, zer esan Pirinio bestaldeko Euzkadiz? Bizkaiko eta gipuzkoar askorentzat, Nafarroako lutelestia eta kondaira guztiz ezezagunak bai dira. Nazio kontzientzia behar dugu. Baina hau heziera problema bat da, biher euskal eskolatan konpontzeko.

Orain ukitu nahi dudana gaia, euskararen erabilera da. Lehenbiziz, Iruineko gertaera batzuk aipatuko ditut. Orain dela sei urte edo, euskarazko patrika liburuak hasi ziren agertzen; gehienak obra interesga-

Euskararen erabileraz



rriak bai dira. Ondo. Uda hontan, Iruineko liburutegietan ez nuen ikusi patrikako euskal libururik. Elektrodomestik denda onenetan, ezta txarretan ere, ez nuen ikusi euskal diska on edo berririk. Iruineko kioskoetan ez dituzte saltzen Zeruko Argia, Anaitasuna edo Goiz Argi. Orain direla urte, Gazteluko Enparantzaren (Plaza del Castillo) arkupean zegoen agure izparringi saltzaile batek Zeruko Argia saltzen zuen. Atzera goaz?

Iruineko kioskari bati hau galdegin nion:

— Recibe Zeruko Argia, de San Sebastian?

— De San Sebastian recibimos Unidad erantzun zidan gizonak.

Iruinean bertan, "Kodak super 8" margoizko filma bat erosi nahi nuen. Gazteluko Enparantzaren argazki-gaien denda on batetan sartu nintzen.

— Arratsalde on! — esan nion dendarari. — "Kodak super 8" bat, mesedez.

(Dendaria gaztea zen, hile luze-dun progre irudiarekin)

Dendariak hartu zuen filmaren kutxatila eta galdegin zidan:

— ¿ Me habla V. en vasco? En Pamplona pocos tenderos le entenderán.

Mutilaren eskuak dar-dar zeuden...

Gauean, beti Iruinean, hauzo zaharrear itzulika hasi nintzen nere adiskide on bat den iruineko batekin. Taberna gehienak euskal izena daukate, hori bai. Tamalez, toki hauetan, ez da ia euskara entzuten. Gazte mordoskadak erdara hutsez ari dira. Badakit hau gauza berria ez delarik. Gero aterako ditugu ondorioak. Beste batean, bi lagun eta hirurok, parte zaharreko (Iruinekoa) jatetxe batetan sartu ginen. Gure mahaiaren alboan bi nafar baserritar euskaldunak (etxalekutarak) kexuz ziren: ez zekiten hitzik euskaraz. Zer lotsa!

Bidai bat egin nuen Iruinetik Donostira. Lekunberri aldean dagoen

gasolindegia batetan gelditu nintzen nere autoaren depositoa bete nahian. Gasolindegia mutila, berehala euskaraz hasi zen mintzatzen. Aldapakoa zen.

— Nola dago euskara Lekunberri? Umeek hitzegiten al dute? — galdegin nion.

— Ikastolan, bai; kalean, ez.

Hauze zen bere erantzupena. "Kalean, erdaraz..."

Bizkaian, Arratia aldean, autobidearen ondoan dagoen jatetxe batetan sartu nintzen eta barraren atzean zegoen neskatxari, Bizkaiko euskara erraz batez edari bat eskatu nion. Neskatoa oso polita zen, baina euskara entzun zuenean, txotxola bat zirudín. Nekez bete zuten nere eskaria eta ez zuen nahi elkarriketa luzatu. muturik gelditu zen. Nere alboan zeuden herriko mutiltxo batzuk, parrez hasi ziren: hoientzat, euskararen erabilera parregiteko "Show" bat zen. Eta hau Bizkaiaeren bihotzean; ez Nafarroako Herribeheran!

Baina hau ez da txarrena. Eramankizun pixka batekin, hau "deskobritu" nuen: bai neskatxek eta bai mutilek ere ondotoxo zekiten euskaraz berbaegiten; baina erabiltzeko zaletasun gutxi zuten. Beren herriaren giroa...

Lagun batekin, Bilboko Gran Viaren aldean aurkitzen den jatetxe batetan sartu nintzen. Beheko pisuan, bazkaldu baino lehen, garga-doa eskatu genuen, euskaraz. Barraren arduradunak, txit firme, (erdaraz, jakina) muzin eginaz erantzun zuen:

— Aquí el vasco no sé si lo habla alguno arriba, por la cocina.

Eta lasai lasai gelditu zen gizona.

— Pues si no nos atienden en vasco, nos vamos. Además no recomendaremos a nadie este sitio. Muy buenas — bota nuen.

Orduan, gizonak bere lasaitasuna galdu zuen eta guztiz kezkatua geratu zen. Zoritxarrez, halako situazioak hemen ez dira maizegi ikusten.

Euskararen egoera hau ikusteak

kezkaten nau estutzeraino. Noiz arte itxoin beharko dugu Euskal Herri guztian euskara normalki entzuteko?

25 urte? 2100gn urte arte? Edo, noiz? Euskarekin ekintza zabal, orokor batekin hasi behar dugu. Denda eta publik toki guztietan, sartzetakoan, zergatik ez beti euskaraz agurtu eta gauzak euskaraz eskatu. Dendariek, bezerorik galdu nahi ez badute, euskara erabili, ikasi beharko dute: eta dendariek euskaldunak ez badira, dependiente euskaradunak enplega ditzatela. Gure bazterretan, gaztelania gero eta gehiago hizkintza estrainu bat izan dadin. Lantegietan ere euskara serio-ski sartu behar dugu. Flamendarrak gogorki eta ondo jokatu dute: lanpostuetan, flamenderaz hitzegtuten duten langileek bakarrik enplegatzen dituzte. Katalunian, lantegi arduradun, teknikari edo zuzendari-ek, etorkinen aurrean, beti katalanera erabiltzen dute. Eta, beldurrez edo konbenientziaz, etorkin langile hauk katalanerarekin espabilatzen dira. Katalan hizkuntza errespetatua da. Ikusi dezakegunez, euskararen egoera, kale mailan, ez da oso liluragarri. Lehen bailehen, bereziki gure hiri handienetan dauden gazte multzo erdaldunak euskarara erakarri behar ditugu.

Problema hau konpontzeko, denok soluziobideak gogoan ditugu.

Lehen urrats bezala, euskara baituaren oinarritzko gramatika erdaraz idatzia eta hiztegi baten behar-rean aurkitzen gara. Ikasbide hau bakarka ikasteko izango litzateke ordu libreetan, zeren eta jende askok ez du nahi edo ezin du akademietara joan. Gramatika hauen banaketa, dohan, diruetxe edo aurrezki kutxen bitartez egingo genuke. Edo eta, behintzat, salneurri txiki batetan salgai ipini.

Jakina, bai daude beste ekintza eta urrats asko. Adibidez, astero-astero, Donostian, eta bereziki Iruinean, Gasteiz, Bilbo eta Baionan, euskal ikuskizunen bat antolatu:

CONTRIBUCION A LA
HISTORIA OBRERA
DE EUSKALERRIA



POLICARPO DE LARRAÑAGA

Nº 111



1883 urtean Soraluzeko Plazentzian jaioa, gerra atera arte Eibarren eta Baionan gero, "Don Poli" zena buru belarri saiatu zen euskal mugimendu guztien alde, 1956. hil zen arte. Bere ekintzarik berezietakoak sindikal girotan barreiatu ziren, bai hil zen arte. Bere ekintzarik berezietakoak sindikal girotan barreiatu ziren bai ELAren inguruan, eta baita berak sortarazi zituen arrantzale eta nekazari bazkunetan ere.

Polifazetikoa, bere obra denetarikoa kulturaz, zine gizapolitik gai eta arlotan barreiatu dago, eta bere idazlanak, edo zenbat liburua, liburuxka, txosten eta hitzalditan sakabanatuak.

Bere obrarik nagusienetakoaren lehen alea dugu Añamendik orain argitara eman duena. Egileak, Erdi Aroko - eta lehenagoko - gremio mugimenduei ekiten die, epez-epe eta gaingiroki, geroztiko langile klase mugimenduen hastapenei atxikiz.

Don Poli XIX. mendearen azkenetako abiaduraz mintzo da batipat, hiru internazionalen berri labur emanez, eta XX.

mendearen haseran zehar, 1936ko altxamendua erakarti zuen giroa azalduz. Denaren, liburuaren tituluak eta azalak berterik antzematen badute ere, Larrañagaren aportazio hau gehiago dagokio espainiar langile mugimenduaren historiari, Euskal Herrikoari baino; eta orobat, esaterako, PSOE eta UGTri, PNV eta ELAri baino. Funtsean, euskal langilariarekiko ipi-apak bigarren alearen esperantzan geratzen dira.

Edozein modutan, euskal langilariaren historia ezin daiteke estatuko - eta europar estatuarterko - kontestotik hein batean atera, eta, alde honetatik, liburuaren barrera zenbait dato berri bezain jakingarri eskaintzen da, sozialisten hainbat jarrerari buruz bereziki.

Egilea apaiza den aldetik, irakurleak gaiarekiko hainbat aurre-iritzi suposa dezake harengan, 1976ko irakurlearen egilearenganako aurre-iritziak, gaiarekiko 1936ko egilearenak baino nabarmenagoak izan daitezkeen arren. Bestalde, gehienontzat 1936 aurreko gertaerak historiaren pasadizoan sartzen diren artean, Policarpo Larrañagari ezin diezaiokegu, behintzat, lekukotasun hori uka. ●

Idatzi ondotiko (1936) berrogei urtetara agertasia da Añamendi Editorialaren eskutik, Policarpo Larrañaga apaizaren *Contribución a la Historia Obrera de Euzkalerria* delakoaren lehen alea.

antzerki, bertsolariak, abesbatzak, dantzariak, abeslariak, euskal filmak, hitzaldiak, liburuen aurkezpenak, euskal kirolak ahaztu gabe. Euskal masen-ikuskizunak, hitz batetan, euskaltzasunaren sua handitzeko. Euskaldunok, jaiegunero, euskal ikuskizunak behar ditugu, Euzkadiko bazter guztietan. Eta, zer esan Bilbo, Iruine, Donostia eta Gasteizen ikastol-haurrei buruz? Euskal ginol, pailasoak, umeentzako antzerkiaren JAIEGUNEROKO premi larria dadukate. Egia esateko, ez hiri buruetan bakarrik, euskal herri guztietan baizik.

Euskararen deiak, zabaldundeak, etorkinaren hauzoetara iritsi beharko du. Ghettoek ondorio txarrak ekartzen dituzte. Euskarak "aurpegi atraktibu" bat eskaintzen badu, etorkin gazteak esukaldungoan sartuko dira. Euskarak atraktibu eta interesgarri izan behar du.

Bestealdetik, euskararen egoera Nafarroan (Euzkadiko beste tokietan bezala) guztion erantzunkizuna bai da. Nafarroan "euskeraren aldeko kanpaina" daramaten jaunandreak Euskal Herriaren aurrean erantzule, erresponsible direla jakin bezate.

Beren aldetik, eusko guraso guztiak euskara batuaren sarrera eskola eta ikastetxe guztietan dezaitez.

Bide hontatik abiatzeko, sentsibilizazio kanpaina handi bat aurrera eramane behar dugu.

Zergatik ez 1977 "Euskararen urtea?" ●

BIZKAROLAZAGA



VI. ZEPAI SARIAN, ZABALA TXAPELDUN

VI. ZEPAI SARIA IDIAZABALEN. Bi igandez jokatu da, irailaren 26an eta urriaren 3an. Bigarren ingaderako hamar hauek geratu ziren: Attola, Alkat, Agirre, Enbeita, Intxaurraga, Mendiburu, Murua, Mañukorta, Zabala eta Zelaya.

Mahaiburuko: Bordari, Gabiria, Olea eta Aranalde. Aurreneko igandean, berri,

aipatu laurok eta Zabala eta Muniategi.

VI. Zepai Saria arrakasta haundiz amaitu zen. Jende asko, bertso-maila egozia, bere gorabehera guztiekin. Xanti Zabala, Zeruko Argiako "Lexo" bertso-jarzailea, txapeldun. Attola bigarren. Bertsorik onenaren saria ere Attolak irabazi zuen. ●

LAZKAO

Kultur Astearen balioaz

Jakina denez, aurten egin da Lazkaon Lehen Kultur Astea. Irailaren 23tik urriaren 3ra.

Urte-sasoi horren zergatia ere ezaguna da: San Migel egunak badu Lazkaon nola-halako jai tradizioa.

Bestalde, eta aurtengoz, Kultur Aste hau lehen esan bezala, Joxe Migel (alias Lazkao-Txiki) omenetan antolatu da. Herri seme hori horrelako omenaldi baten merzidun izateaz gain, badu horrek, Kultur Astea bertsolari baten omenetan jartzeak alegia, bere zentzu sakona' Lazkaoko Kultur Asteak, sasi-internazionalismoko estatismo batetan ez, baina bertsolariak abestu izan eta izaten diguten (erromantikoki askotan; zinez ordea funtsean) herrian nahi duela sutraitu.

Kultur Astearen eragilea, Herri Batzarreko taldea izan da. Hasia dugu, beraz, mugimendu berri hori bere fruituak ematen. Bejondeiola.

Antolatzaileak, berriz, aipatu teldearen eragin eta mugimendu pean, Domar eta Hesparru Soziedadeak eta Udaltxea izan dira.

Dudarik gabe, zenbait elkarte biziren izena falta da eragile eta antolatzaile zerrenda hortan. Hastapenetan diren ekintzen hurguneak noski. Antolatzaileak beraien ere konturatu bait dira hortaz Astea Aurrera zeramaten neurrian: esku asko bear bait da horrelako lan zabal bat egiteko. Bigarren Kultur Astea, zulo hori bete teko dute noski.

Esan bezala, Lehen Kultur Astea zen aurtengoa. Eta bere akatsak izan ditu. Hasi-berrien akatsak. Nabarmenak, idazle honen iritziz, hirurok: a) aipatu berri dena: herriko zenbait elkarterekin ez kontatzea; b) komunikabideei importantzia gutxi ematea: nola aldizkariak hala karteletz propaganda gutxi egin bait da, eta egin dena oso berandu; c) ekintza konkretu bakoitzerako arduradun jakinik (erresponsablerik) ez ipintzea; zenbaite-tan bederen ez da agertu; eta badakigu: ororen esku eta inoren esku gertatu ohi dira gauzak.

Baina akatsak, guztiz garrantzizkoak gertatu da Kultur Astea. Diodanaren lekuko, honako datuok:

1) *Hitzaldia*. Idazle hau iritzi horrekin bat ez etorri arren zenbait jenderi hitzaldi gaiak (bertsogintza eta Lazkao-Txiki, baserriko problemak, eta medikutza) arrunt gexalak bide ziren gaurko Euskal Herriko girorako. Zenbait jenderentzat beste gaiok edo beharko zuketen non-

bait: amnistia, ESB eta EHAs-en programak, Jurnal Iozketa e.a. Jendea, haatik, ez zen gelditu lehentasuna zeri eman dis-kutitzen. Eta gauzak juzkatzerakoan unidimentsionalki hartu partez, esku artean zuenari heldu zion; gizona ogitik baka-rrik ez dela bizi jakinki. Eta entzulegoa aski ugaria izan zen. Ugariagoa ere izan zitekeen. Eta merezi zukeen. Dena den, garbi agertu zen, antolatzaileek hautatu gaiak plazaratzeko arrazoinik bazutela. Eta ez gutxi.

2) *Jaialdia*. Agian, programaturiko ekintzetan eskasena, hauxe. Behar bada, halako politik kinka larrian egokitu zela-ko: irailaren 27an, iluntzean, hain zuzen. Dena den, bistan geratu zen, jaialdia jai-aldi bezala ez, baina beste zerbaitezarako hartu nahi denean, ez bata eta es bestea gerta ohi dela, kaka-zaharra baizik.

3) *Tamalgaria* izan zen programaturik zegoen beste hainbat ekintza burutu ezin izana. Goiherriko Dantza Txapelketa esaterako. Baina, esan behar da, guztiz bidez-koa izan zela bizpahiru kasutan egin zen programaren murrizte edo mozkerak. Bes-te zerbaite zerabilen bizikiago jendeak egin haieten.

Batez ere, txalogarria San Migel gaue-an arduradunek egin zuten esku-sartzea, soinu eta dantzaldia moztuz, herriko pla-zan, Goardia Zibilen Koartel aurrean. Euskal Kultur Astea bost axola zitzaion zenbaiti, bestela iruditu arren. Bestela go-rriak eta beltzak gerta zitezkeen. Eta sa-raskia gertatu eta Euskal Astea moztu ondorengo negarrak alferrezkoak izango ziren. Hilda gero salda bero.

4) *Urriak 3*. Azken eguna. Orduantxe jozuen gailurra Kultur Asteak. Herri Me-za, bertso saioa eta bazkaria. Hontan, baz-karian batipat agertu zen Lazkao herria herri bezala. Batasunak bait gaitu batuko 400 lagun inguru bildu zen bazkarira. Gi-ro atsegin eta atsedengarrian. Atsedena ere beharrezkoa izaki.

Eta bertso aldetik, bazkal ondoko Jo-xe Migelen bost bertso sailak aterazi zuen eskuzartarik burrunbatsuenak: hura jende-aren zoramena. Eta ez da ahoberokeria, gero. Pena bertso haiek zintan inork ere (nik dakidanez) hartu eza. ●

METAL-ITURRI



URRIA 17 - 24

LIBURUAK

"Enciclopedia General Ilustrada del País Vasco"ren barrenean atara zen "Juegos y Deportes Vascos" liburua agerturik omen dago eta berriro argitaratu nahi denez gero, bertan okerrak eta hutsuneak aurkitu dituztenek, Rafael Aguirre Francor (Plaza del Centenario, 3-Donostia) adieraz diezaiote. Donostiako Gipuzkoako Liburuzaleek eraturik, urriaren 15etik aurrera eta iluntzero, azoka. Udaletxe aspian.

ALDIZKARIAK

El cárabo, 1. Uztaila-abuztuakoa. 150 pta. Separatan agertu zen Castellsen artikulua - "La amnistía imparable" - eta beste lau lanek, - hoietako bat "Formas de organización en Vitoria" -, nota batzuk eta liburu-en aipamenak osatzen dute lehen zerbaki hau.

I HARDUNAK

Ormaiztegin Kultur Astea, hilaren 16tik 24 arte:

- 16an, bertsolari saioa, Lopategi, Lazkano, Agirre, Amuriza, Mendizabal eta Muruarekin. Gaueko 10etan, "Zubi-pe"n.
- 17an, haurren eguna: idazlan lehiaketa, jokuak eta arratsaldeko lauetan jaialdia (Kixki, Mixki, Kaxkamelon eta Ginola).
- 18an "Euzkadiren alternatibak gaur" gaiaz mintzatuko da Gurutze Jauregi.
- 19an, "Foruak eta estutua", Jose Luis Elkoro eta Patxi Zabaletak.
- 20an, "Ikastola gaur eta biharrari begira", M. Ugalde eta

ORMAIZTEGIN

KULTUR - ASTEA • Urriaren 16tik - 24 era

JAIALDIAK



J.M. Mujikak.

- 22an, "Euskal Unibertsitatea", P. Agirrebalzategi eta Luis Bandresen. (Hitzaldiak eta filma Parroki Aretan izanen dira, iluntzeko 8etan).

- 23an, Kantaldia: Gontzal Mendibil eta Xabier Lete, ERTxamendi-Laralde eta Errobi. Gaueko 10etan, "Zubi-pe"n.

- 24ean, dantzari eguna, Arabako "Dantzale", Bizkaiko "Iurreta S. Migel", Gipuzkoako "Alkartasuna", Lapurdiko "Izartxo" eta Nafarroako "Muxkiida" taldeak parte hartuko dute. Ondoren "Egan" taldearekin dantza saioa.

Aste guztian euskal liburu, disko eta aldizkarien azoka egonera.

Aieteko Gurutziagaren urtebetetze jaia, 1926-1976, hilaren 18tik 24ra.

- 18an, Aiete hauzoko 100 urteko kondairaz Edorta Kortadi mintzatuko da, eta erakusketa bat irekiko da, aste guztian zabalik egongo dena.

- 22an, organo barrokoaren lehen saioa, Esteban Elizondok emana.

- 23an, Esteban Elizondoren bigarren saioa eta Donostiako musika barroko taldearena.

Hitzaldi eta musika saio hauek iluntzeko 8etan izanen dira.

- 24an, goizeko 11etan, meza Gotzaia buru dela. Ondoren, Jolas-Tokin, euskal jaialdia, -hauzoko gazte eta zaharrek dantzatuko duten aurrekuaz bukaera emanaz.

KIROAK

Amezketako Pernandoren plaza, urriaren 17ko arratsaldeko 4etan, Albizuri Haundi harri famatua jasotzeko apustua. Latupe kultural elkarteak eratu du saio hau.

JAIALDIAK

Zarautzko Zinema Pelotalekuan hilaren 15eko gaueko 10etan, bertako "Hodeirtz" dantza taldearen saioa. Algortan egin zuen lehen agerraldia eta hau bigarrena du. Xabier Landaburu, "Etorki" taldearen irakasle izana eta orain Zarautz eta Bilbon diharduen dantza eskolako, da talde honen zuzendari.

Amezketan, hilaren 16ko gauean, kantaldia.

ETA BESTE

Debako ikastolan, euskara irakasten ari direnentzat ikastaroa, erdi mailan finkaturik. Aditza, deklinabidea, atzizkiak eta joserik emango ditu Xalbador Garmendiak. Urriaren 18tik 23ra izanen da, iluntzeko 7,30etatik 10,30ak arte. Deba, Motriko, Itziar eta inguruko herrietakoentzat eratu ditu klase hauek Gaudeskoen Elkartekoak. Norbait

tek ezer gehiago jakin nahi balu, deitu bertara: Tlf. 418050.

Zumarragako La Salle ikastetxean, urriaren 25etik 29ra eta iluntzeko, 7,30etatik 10,30ak arte, aurrekoa bezalako ikastaro bat izanen da, Zumarraga, Urretxu, Legazpi eta inguruko irakasleentzat. Ezer gehiago argitu nahi duenak dei beza lehen emaniko telefonora.

Lezon hamalau urtetik gorakoentzat euskarazko klaseak, dakituentzat alfabetatzea eta besteentzat hasera.

HITZALDIAK

"Asociación de la mujer separada", Marina, 4- DONOSTIA. Senarrarengandik aldentuta dauden emakumeei laguntzeko asmoz eratu da elkarte hau; hitzaldiak eta abar ematen dira bertan. Interesaturik dagoenak telefono hauetara deitu: 4525-07, 454544, edo 426277.



Doña: "Uso zuria..."

1

Goiko baserri batetik,
errira zatoz goizetik;
neskatxa eder, gazte, alaia
zure bide zuzenetik,
ikusten zaitut gogotik
nere etxeko leiotik.(Bis)

2

Aurrez jartzen naiz begira,
etortzen zeran tokira;
noiz azalduko ote zeran zu
bururik ezin det jira,
zu eta zure dirdira
ain zoragarriak dira.(Bis)

3

Nik zu aste egunetan,
baserriko zelaian;
umil ta zintzo lanak egiten
ikusten zaitut aietan,
ta gero berriz jaietan
erromeri alaietan.(Bis)

4

Lengo egun batez dantzan,
zurekin ibili nintzan;
itzegin naita ezin itzegin
oillo kokilduen gisan,
ezer ezin nizan esan
nerez lotsatia izan.(Bis)

5

Ez dezu naiko mutillik,
ni bezalako zirtzillik;
ezetz esango dezun beldurrez
argaitik nago ixilik,
lotsati eta umillik
biotz miña ezin illik.(Bis)

6

Bart egiña det ametsa,
poztu didana biotza;
nere gogoa azaldu eta
eman didazu baietza,
lotan nintzan aberatsa
esnatu dana utsa.(Bis)

7

Orra zer amets goxoa,
eskutan neukan uxoa;
baldin egitan gertatu balitz
nere zorion osoa,
baiñan bere arazoa
gezurretako pausoa.(Bis)

8

Zure irudi laztana,
nere pentsamentu dana;
amodiozko espiritu bat
barruan sortu didana,
baiñan ikusten dedana
ezin eskura,au lana!(Bis)

9

Arrosa miragarria,
kolorez txuri-gorria;
neguan ere iltzen etzeran
loretxo zoragarria,
zuri begira jarria
nago errukigarria.(Bis)

10

Zu niganatu eziña,
biotzean daukat miña;
Nere oñaze au joango litzake
zu neretzako baziña;
neskatxa maite birjiña
NORENTZAT ZERA EGIÑA?(Bis)

FLORIAN OYARBIDE

1

Amodioa gauza ederra guzien altxagarria
Nola nahika ezin da aipa hain baita miresgarria,
mutil ta nesken bihotz barnean den maitasun egarria.
gauza sakratu ospetsuena guziz espantagarria!
hori ez balitz gure bizia litake etsigarria,
Tra lai ra la, tra lai ra la, litake etsigarria!

2

Amodioa lore xarmetsu guzietan garbiena,
paregabezko edertasuna goxo eta eztieta.
Iguzkiaren erreinuetan baditaken argiena;
etsimenduak joa bezala dabil hoi ez dakiena
ez baitu seindí bihotz erdian gozotasun haundiena,
Tra lai ra la, tra lai ra la, gozotasun haundiena!

3

Maitasunaren seinale dire karesio ta musuak,
bai eta ere ezpainetarik atera solas kartsuak.
Nahiz batzuetan gertatzen diren kartsuen partez faltsuak
Plazer hitsetan higitzen dira bihotz zikoitz ta itsuak,
bihotz garbiak aldiz berotzen ditu amodio suak,
Tra lai ra la, tra lai ra la, ditu amodio suak.

4

Mende berrian geizkia dela errexxi egiten ahal,
gaur ere bada guzietarik ez gaurko gazteria sal!
hutsean dena geldituko da lotsa ta burua apal
bere gainean edo barnean seindí badu zerbait itzal,
geizki dabilan baino geiago badaude elgarri leial,
Tra lai ra la, tra lai ra la, badaude elgarri leial!

5

Adin gaixtoan ikusten dira zenbait gazte huts gaizoak,
lohikerian gohaindituak batzutan berdin auzoak
bilatu nahiz gorputz atsegín maitasunaren gozoak.
Gorputzenetaz gorago dira izpirituzko mintzoak:
Jainkoa baitan finkatzen dira amodio gar zintzoak,
Tra lai ra la, tra lai ra la, amodio gar zintzoak!

6

Amodiozko solas ederrak errexxi dira ibiltzen,
bainan maitasun egiazkoa ez da nola nahi biltzen!
Aho beteka "bai, maite zaitut!" ez dira batzu ixiltzen.
Arima garbi mahain saindurat balire denak hurbiltzen:
ohart litzake amodioa sekulan ez dela hiltzen,
Tra lai ra la, tra lai ra la, sekulan ez dela hiltzen!

7

Amodiozko mixterioa bihotzaren urrhuria:
arimarentzat zoramendu den fedearen iduria.
Dohain balios hori Jainkoak du gu ganat ixuria
gogo bihotzen sustengu eta arimaren hazkurria,
gizon emazten kreatzailea biziaren iturria,
Tra lai ra la, tra lai ra la, biziaren iturria!

8

Amodiorik ez balitz izan nola behar ginen sortu?
oro hortarik kontzebituak gira behar da aitortu.
Jenerazio batetik beste ez da sekulan idortu.
Beti dohatsu bihotz garbiak!, ez baititazke gogortu,
hoien baitako sendimen onak ezin ditazke agortu
Tra lai ra la, tra lai ra la, ezin ditazke agortu!

9

Bizitzeari horrek emaiten du zentzu ta balioa:
goresgarritzko mirakulua guretzat hoin karioa!
Gu baitan sortzen ta sararazten badaki bozkarioa:
aingeru baten ezttasunez gaindi den mixterioa,
eskual mintzaira maitagarrian deitzen da "amodioa!".

10

Gure haurtxoak lagunt ditzaigun sartzerat adimenduan:
zuhurtzian ta oneski beti erabil diten munduan!
kontzientzian ez ukaiteko gaibeldurarik onduran,
arina garbi atera diten den azken jujamenduan
betiereko amodioa goza dezaten zerruan!
Tra lai ra la, tra lai ra la, goza dezaten zerruan!

MENDIBURU

AMAREN NAIGABEAK

Nere lorei begira
nintzen ametsetan
Sortu ziran haurtxoak
politik benetan
Irriparre goxua
heuren ezpanetan
Gero Amari ihes
hauzoko gauzetan
Lore batzuk utzia
Aman eskuetan

Loreari musu bi
maitien ordainez
Eskuan estuturik
taupada zotinez
Odolmenez burua
bihotza saminez
Nere ametsen lorak
Amagandik inez
Ta zelan eskuratu
oraindik jakin ez

Lore politik ziran
baratzan agertu
Eta neuganatzetik
inola ezin lortu
Lore ametskoiaurik
nitztaz ez da sortu
laguntzeko gertu
Noizbait eingo al dira
Amagaz oharatu.

Kontzentzi baten daukat
semeen ardura
Erleak legez dabiz
eztien susmura
Noiz helduko zain nago
haurraren musura
Ihes egiten dabe
heltzean ondura
Amaren eztigairik
ez al dabe gura?

Neu naz zuen sortzaile
Neu zuen jaiotza
Neu naz zuen herria
Neu zuen bizitza
Herria zer dan ere
aztuta zabilta
Zuen lekuan pozik
etxean arrotza
lurperatu gurarik
Amaren gorputza

Arrotz madarikatu
ondasun jatzaile
Gure etxe barruko
bake ondatzaila
Seme alabak
Izan iraultzaile
Oraindik bizi nahi dot
geroen ongile
Arrotzak bere etxean
agindu dedile

ENBEITA BALENTIN



Herriarekin. Herriarentzat.



Caja Laboral.



**CAJA LABORAL POPULAR
LATIN KIDE AURREZKITA**